

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland bij vooruitbetaling. f 2.00

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heerengracht

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb., voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is: Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 3 Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contribuëeren of een gift in één's schenken van f 100, zijn donateurs (trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende wenscht te worden der Vereeniging „Oost en West” tegen een jaarlijksche contributie van f . . . . . den 190 Handteekening: Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer. Errata. — Mededeelingen. — Huisvlijtscholen. — Bureau voor Handelsinrichtingen te Amsterdam. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Een belangrijk vraagstuk voor Indië en Nederland. — Een dubbelzinnige illustratie. — Ingezonden. — Van vreemde Koloniën. — Boekaankondiging. — Naamlijst. — Voornaamste Inhoud van Ned. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

ERRATA. Het artikel „Land- en Zeemacht in het verdedigingsbeleid voor Indië”, van J. L. K., opgenomen in het vorig nummer (29) van dit weekblad, is door een noodlottig verzuim ten deele ongecorrigeerd gebleven; de volgende fouten moeten daarin nog worden verbeterd: In de 2de kolom, 47ste regel van boven staat: met organisatie, dit moet zijn: met ene organisatie. Id. 70ste regel van boven, achter het woord krachten, moet staan: welke. Id. voorlaatste alinea, nagenoeg aan het slot staat op een punt, dit moet zijn: op elk punt. 3de kolom, 6de regel van boven, staat: bezwaren, dit moet zijn: bezwaren. Id. 51ste regel van boven staat: strijderkrachten, moet zijn: strijderkrachten. Id. 77ste regel van boven staat: bijna een pantserskruiser, dit moet zijn: bijv. een pantserskruiser. Id. 80ste regel van boven staat bezielt, moet zijn bezielt, en Bestuur moet zijn: Bestuur. Wij bieden zoowel den schrijver als aan de lezers onze verontschuldiging aan. Red. C.

Mededeelingen. I. Van de Afdeling Utrecht en omstreken: A. Ondergeteekenden maken bekend, dat zij zich beschikbaar stellen tot het geven van inlichtingen betref-

FEUILLETON. Takitories.

De trein brengt ons eindelijk terug naar de fabriek. Deze is bezienswaardig. In 't algemeen kan men zeggen, dat er op een suikerplantage veel meer te zien is, dan daar waar het hoofdproduct bestaat uit cacao. Veel meer te zien, omdat er veel meer te doen is. De velden vereischen vooreerst al meer arbeid. Maar dan bijzonder het malen en koken van 't rietsap, tot dat als ruwe suiker geschikt is voor de verzeding. In den ouden tijd behield men zich met molens, door vee of door water gedreven — door water als er bij vloed zooveel water in den trems kon gelaten worden, dat het macht genoeg had om bij ebbe onder 't wegvloeden den molen aan den gang te brengen. Eerst veel later is de stoommachine het werk komen vergemakkelijken. En was men toen van idee, dat het volmaakte bereikt was, de vacuumpan heeft daarna weder een omwenteling in de suikerbereiding teweeg gebracht, wier gevolgen zich ook in de kolonie zeer hebben doen gevoelen. Om de concurrentie te kunnen volhouden, moesten nieuwe machines worden geplaatst en niet aan ieder was 't gegeven de middelen te vinden. Ook moest het malen van 't rietsap, zoo geschiedde, dat er niets geen suiker in overbleef — iets wat de oude molens niet vermochten. Maar waar het vooral op aankwam en komt, is het sneller kristalliseeren dan bij de oude bewerking mogelijk was. En daarvoor is nu de vacuumpan, in welks lichtdij het rietsap, als het in met stoom verwarmde pannen is gekookt

fende het plaatsen van kinderen uit Oost- en West-Indië, die men voor opvoeding en onderwijs naar Utrecht wil zenden.

Mevr. J. E. VAN OEYEREN VAN SCHAÏK, Predikheerenkerkhof 14bis. D. F. ROMER, Secr.-penningm., Wm. Barentstraat 20bis. NB. Spreekuur bij voorkeur van 11-12 v.m. Uitzeg. Zon- en feestdagen.

B. Aan de leden der Afdeling, wier juiste adressen bekend zijn, is een exemplaar van het jaarverslag over 1902 verzonden. Het Bestuur.

II. Van de Afdeling Zutphen: Voordracht met Lichtbeelden, door den heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, toegankelijk voor leden der Vereeniging en hunne huisgenooten, op Vrijdag 16 October, des avonds ten 8 ure, in een der lokalen boven de Grootte Societeit.

Onderwerp: Een en ander over Sumatra.

Huisvlijtscholen.

Een der lichtpunten der concept-begrooting van Ned. Oost-Indië voor 1904 straalt ons tegen op blz. 14 der Memorie van Toelichting bij hoofdstuk V, Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid:

„In de onderafdeeling 62 (Inlandsch onderwijs) is een bedrag van f 5055 uitgetrokken voor het nemen van eene proef met de oprichting van huisvlijtscholen.

Het ligt in de bedoeling bij deze proefneming in hoofdzaak de denkbeelden te volgen, welke omtrent huisvlijtscholen voor inlanders door den regent van Ngawi, Raden Mas Toemengoeong Oetjojo, in een artikel in het „Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur” van Juli 1902 zijn ontwikkeld. De proef zal in het regentschap Ngawi genomen worden onder de persoonlijke leiding van den regent, aan wien daarbij zooveel mogelijk de vrije hand zal worden gelaten.

De te openen huisvlijtscholen zullen te zamen een groep van zes vormen met even zoovele onderwijzers, die ieder in het hem opgedragen vak, achtereenvolgens op elk der scholen een dag in de week onderwijs zullen geven. Een dier scholen, de centrum-school, dient tevens om het onderwijzend personeel in de gelegenheid te stellen tot het houden van wekelijksche samenkomsten ter bespreking van het onderwijs en van de leerlingen. De onderwijzers zullen zich daar dan ook in hun eigen vak verder kunnen bekwaamen of wel een ander vak kunnen aanleren, waartoe hun de gelegenheid zal worden geboden door aanschaffing voor de centrum-school van fijnere werktuigen, dan bij het dagelijksch onderwijs gebruikt worden. Ook kunnen leerlingen, die daarvoor in aanmerking komen, in staat gesteld worden om wat moeielijker werkstukken te vervaardigen, dan bij het gewone onderwijs op de andere dagen mogelijk is. Het hoofd der centrum-school zal met de algemeene leiding van het onderwijs worden belast, terwijl hij bovendien onderwijs zal moeten geven in de allererste beginselen van het lezen, schrijven en rekenen. Het eigenlijke huisvlijtonderwijs zal waarschijnlijk loopen over de volgende vakken: houtbewerking, draai- en en snijwerk, bamboebewerking, vlechten en vezelbereiding.

Van overwegend belang voor het welslagen van de proef is het vinden van geschikt onderwijzend personeel. (*) Aan het hoofd der centrum-school zal een inlandsche hulponderwijzer worden geplaatst. Neemt men in aanmerking, dat zulk een onderwijzer aan eene openbare inlandsche school eene be-

zoldiging van f 20 tot f 30 's maands geniet, dan zal aan het hierbedoelde schoolhoofd een iets hooger traktement (bijv. f 20 tot f 40 's maands) zijn toe te kennen, ten einde de positie begeerlijk te maken en mutatie zooveel mogelijk te voorkomen.

Voor zoover de huisvlijt betreft, zal het onderwijzend personeel moeten bestaan uit inlanders, die een of meer der verschillende vakken beoefenen en daarin een voldoende graad van vaardigheid hebben verkregen. Voor hen kan geen bepaald traktement worden voorgesteld, daar het bedrag daarvan afhankelijk zal moeten zijn van de bekwaamheid der uit te kiezen personen en van hetgeen zij, voor eigen rekening werkende, gemiddeld maandelijks kunnen verdienen. Het wordt mogelijk geacht, dat sommigen met eene bezoldiging van f 10 of f 12.50 's maands tevreden zullen zijn, maar evenzeer, dat anderen zich niet voor eene bezoldiging beneden de f 20 's maands zullen willen verbinden. Daarom is het noodig voorloopig f 20 per onderwijzer uit te trekken.

Behalve hunne bezoldiging zullen de onderwijzers f 5 's maands als vergoeding voor de kosten van vervoer ontvangen, aangezien het dagelijks tweemaal te voet afleggen van den afstand tusschen de verschillende scholen en hun standplaats (5 à 6 paal) te bezwaren is.

Allen, die het onderwijs wenschen te volgen, zoowel kinderen als volwassenen, zullen tot de scholen worden toegelaten. De regeling der schooltijden zal plaats hebben in verband met de gewoonten en gebruiken in de dessa, zoodat kinderen, die hunne ouders een gedeelte van den dag moeten bijstaan in den veldarbeid of aan wie het hoeden van het vee wordt opgedragen, gedurende de hun overblijvende uren aan het onderwijs kunnen deelnemen. Er zullen daarom dagelijks drie schooltijden zijn, elk van 2 of 2½ uur.

Om het welslagen van de proef zoo min mogelijk in gevaar te brengen, zal aanvankelijk geen schoolgeld worden geheven.

De leerlingen ontvangen de benodigde zeer eenvoudige en weinig kostbare gereedschappen in gebruik. Het werk, dat ze afleveren, wordt te hunnen bate verkocht 1) en de opbrengst er van strekken om de voor de gereedschappen gedane uitgaven goed te maken, zoodat na zekeren tijd die werktuigen hun eigendom worden. Voor de aanschaffing van gereedschappen wordt gerekend op een bedrag van f 100 per school, geraamd naar den maatstaf van pl.m. f 2.50 per leerling). Voor de centrum-school is een hooger bedrag vereischt, in verband met de ten behoeve van de onderwijzers aan te schaffen fijnere werktuigen (draai- en werkbanken met bijbehorende duurdere gereedschappen). Eene som f 400 wordt voor dit doel uitgetrokken. Voorts wordt op een bedrag van f 250 gerekend voor den aankoop van modellen van voortbrengselen van inlandsche nijverheid op het gebied der te onderwijzen vakken, niet alleen uit den naasten omtrek, doch ook van elders op Java of daarbuiten.

De schoolgebouwen zullen van zeer eenvoudige constructie zijn; alleen voor de centrum-school wordt eene enigszins zwaardere bamboe-omwanding noodig geacht, waarbij tevens gerekend moet worden op ruimte voor de opstelling van de enigszins samengestelde werktuigen en voor de opberging en uitstalling der in de verschillende scholen der groep door de leerlingen vervaardigde artikelen.

Voor een gebouwtje van de eerstbedoelde soort is een bedrag van f 250 voldoende; het centrum-schoolgebouw zal ongeveer het dubbele van die som kosten.

Voor onderhoud der gebouwen wordt 10 pct. 's jaars van de oprichtingskosten toereikend geacht. In verband met het uitdrukkelijk verzoek van den regent, om bij de proef

1) De voorwerpen, die daarvoor in aanmerking komen, bepaaldelijk die, welke in de centrum-school door meergevorderden zijn vervaardigd, zullen te Batavia door tusschenkomst van de vereeniging „Oost en West” kunnen worden verkocht. Zoodoende zal de onderwerpelijke maatregel niet alleen het onderwijs ten goede komen, maar ook in steeds toenemende mate strekken om de welvaart in de inlandsche maatschappij te bevorderen.

(*) Wij cursiveeren. N. v. Z.

zoldiging van f 20 tot f 30 's maands geniet, dan zal aan het hierbedoelde schoolhoofd een iets hooger traktement (bijv. f 20 tot f 40 's maands) zijn toe te kennen, ten einde de positie begeerlijk te maken en mutatie zooveel mogelijk te voorkomen.

Voor zoover de huisvlijt betreft, zal het onderwijzend personeel moeten bestaan uit inlanders, die een of meer der verschillende vakken beoefenen en daarin een voldoende graad van vaardigheid hebben verkregen. Voor hen kan geen bepaald traktement worden voorgesteld, daar het bedrag daarvan afhankelijk zal moeten zijn van de bekwaamheid der uit te kiezen personen en van hetgeen zij, voor eigen rekening werkende, gemiddeld maandelijks kunnen verdienen. Het wordt mogelijk geacht, dat sommigen met eene bezoldiging van f 10 of f 12.50 's maands tevreden zullen zijn, maar evenzeer, dat anderen zich niet voor eene bezoldiging beneden de f 20 's maands zullen willen verbinden. Daarom is het noodig voorloopig f 20 per onderwijzer uit te trekken.

Behalve hunne bezoldiging zullen de onderwijzers f 5 's maands als vergoeding voor de kosten van vervoer ontvangen, aangezien het dagelijks tweemaal te voet afleggen van den afstand tusschen de verschillende scholen en hun standplaats (5 à 6 paal) te bezwaren is.

Allen, die het onderwijs wenschen te volgen, zoowel kinderen als volwassenen, zullen tot de scholen worden toegelaten. De regeling der schooltijden zal plaats hebben in verband met de gewoonten en gebruiken in de dessa, zoodat kinderen, die hunne ouders een gedeelte van den dag moeten bijstaan in den veldarbeid of aan wie het hoeden van het vee wordt opgedragen, gedurende de hun overblijvende uren aan het onderwijs kunnen deelnemen. Er zullen daarom dagelijks drie schooltijden zijn, elk van 2 of 2½ uur.

Om het welslagen van de proef zoo min mogelijk in gevaar te brengen, zal aanvankelijk geen schoolgeld worden geheven.

De leerlingen ontvangen de benodigde zeer eenvoudige en weinig kostbare gereedschappen in gebruik. Het werk, dat ze afleveren, wordt te hunnen bate verkocht 1) en de opbrengst er van strekken om de voor de gereedschappen gedane uitgaven goed te maken, zoodat na zekeren tijd die werktuigen hun eigendom worden. Voor de aanschaffing van gereedschappen wordt gerekend op een bedrag van f 100 per school, geraamd naar den maatstaf van pl.m. f 2.50 per leerling). Voor de centrum-school is een hooger bedrag vereischt, in verband met de ten behoeve van de onderwijzers aan te schaffen fijnere werktuigen (draai- en werkbanken met bijbehorende duurdere gereedschappen). Eene som f 400 wordt voor dit doel uitgetrokken. Voorts wordt op een bedrag van f 250 gerekend voor den aankoop van modellen van voortbrengselen van inlandsche nijverheid op het gebied der te onderwijzen vakken, niet alleen uit den naasten omtrek, doch ook van elders op Java of daarbuiten.

De schoolgebouwen zullen van zeer eenvoudige constructie zijn; alleen voor de centrum-school wordt eene enigszins zwaardere bamboe-omwanding noodig geacht, waarbij tevens gerekend moet worden op ruimte voor de opstelling van de enigszins samengestelde werktuigen en voor de opberging en uitstalling der in de verschillende scholen der groep door de leerlingen vervaardigde artikelen.

Voor een gebouwtje van de eerstbedoelde soort is een bedrag van f 250 voldoende; het centrum-schoolgebouw zal ongeveer het dubbele van die som kosten.

Voor onderhoud der gebouwen wordt 10 pct. 's jaars van de oprichtingskosten toereikend geacht. In verband met het uitdrukkelijk verzoek van den regent, om bij de proef

1) De voorwerpen, die daarvoor in aanmerking komen, bepaaldelijk die, welke in de centrum-school door meergevorderden zijn vervaardigd, zullen te Batavia door tusschenkomst van de vereeniging „Oost en West” kunnen worden verkocht. Zoodoende zal de onderwerpelijke maatregel niet alleen het onderwijs ten goede komen, maar ook in steeds toenemende mate strekken om de welvaart in de inlandsche maatschappij te bevorderen.

Hij, die ons in de fabriek rondleidt, is een machinist, eigenlijk van een stoombootje, maar ook wel hier werkzaam, een der velen, die bij de gouvernementvaartuigen hun opleiding ontvingen en onder wie men zeer geschikte werktuigkundigen vindt. Deze is een goede bekende en hij noodigt ons dan ook uit, zijn huis niet voorbij te gaan, wat wij gaarne hem beloven te zullen nakomen.

Eigenlijk vertel ik u liever iets van dat bezoek dan van de gezellige uren, die we op zoo'n dag kunnen doorbrengen aan de welbeteerde tafel van den directeur der Cultuur of van den agent, die, ieder in zijn branche, de werkzaamheden besturen en aangename woningen hebben. De meeste Hollandsche employés, opzichters, chemisten enz. hebben hier een gezelliger leven dan op menige andere plantage en Marienburg is ook niet zoo heel ver van de stad, zoodat ze het zoo eenzaam niet hebben noch van de wereld afgesloten zijn. Menige familie uit Paramaribo brengt hier vaak een aangename dag door en heeft de Gouverneur gasten, dan ligt het voor de hand met hen naar Parnassie en dan liefst herwaarts te trekken.

Wij zouden ook nog de lange reien van koeliewoningen kunnen gaan zien, hier op Marienburg en op Zoelen, om dan te ontdekken, hoe zich in de huisjes der Javanen doet bemerkten, dat zij in tegenstelling met de Britsch-Indiërs, een huiselijk volk zijn en reeds aan eenige uiterlijke beschaving gewoon. Zij hebben hier ook huisjes van bamboe, maar ik hoorde wel eens zeggen, dat Surinaamsch bamboe minder geschikt is, wijl het te spoedig verteert. Nu, er is ander hout genoeg. Mocht het getal der Javanen en Malciërs toenemen! Ze kunnen en zullen ook aan Neger en Hindoe veel kunnen leeren en een belangrijk deel van de bevolking worden. Er kunnen er heel wat aangevoerd worden voor er plaatsgebrek is.

Maar we zoeken de woning van onze machinist. 't Is reeds laat in den namiddag, als wij er komen. 't Is er netjes — een vrij ruime burgerwoning met een kleine waranda op zij, waar een meisje van een jaar of 8, een mulatinnetje van de blanke soort met mooie donkere, lachende oogen, bezig is een prachtige manga te verorberen, zoodat het geel van de sap haar de fersche lippen kleurt. Een aankomend koelie-meisje, de bediende hier, heeft juist een baskiet met die prachtige vruchten en met niet minder mooie sinaas-appels en salpetillen (surinaamsche mispels) op de tafel gezet, ook om u eerbiedig te groeten. Binnen wachten man en vrouw. Beiden goede typen van den meer beschaafden negerstand, van zuiveren bloede. De donkere, glimmendzwarte kleur, het dikke kroeshaar en 't geel van den grooten oogappel vertellen u dat. 't Zijn lieden in de kracht van het leven, die 't betrekkelijk goed hebben. Zie maar eens rond! Er is hier een zindelijke huishoudster aan 't werk geweest. Het in Suriname onmisbaar buffet en de glazenkast, waaruit zilver en tin en wat porcelein u tegenblikken, zeggen u dat. Op een klein kanapeetje, een soort rustbank met witten overtrek, ligt, naar bleekwater rijkende, het gedroogde linnengoed van de wasch, dat nog moet worden nagezien, iets waarmee zij juist bezig is. Een ronde tafel met een nogal kleurrijk kleed en een paar mooi gebonden boekjes er op, alsmede enkele schommelstoelen met gehaakte kleedjes over den rug volmaken het meubilair van de niet zeer ruime kamer.

Wat een knap, eenvoudig man is hij! Zoo denkt ge, als ge, reeds zelf op uw schommel gezeten, den machinist, die na u van een sigaar te hebben voorzien, dwars over een stoel is gaan zitten en, terwijl hij zijn eenen arm over de leuning legt, het vriendelijk, verstandig gelaat naar u keert, uw volle aandacht schenkt. Hij heeft nu niet meer het werkpkje aan

de som voor eerste inrichting der schoolgebouwen niet te laag te stellen, wordt uit dien hoofde op f 80 per maand gerekend.

Zoowel voor de oprichting van de gebouwen, als voor de voorbereiding der onderwijzers tot hunne nieuwe taak, dient een termijn van ongeveer zes maanden gesteld te worden, zoodat de scholen op den 1sten Juli 1904 zullen kunnen worden geopend. Gedurende dien tijd zal de hulponderwijzer zich moeten bekwaamen in handteekenen en eenvoudige lijntekenen om later zijne collega's op den wekelijkschen verzameldag daarin onderwijs te kunnen geven. De andere onderwijzers moeten die zes maanden besteden om zich vertrouwd te maken met andere onderdeelen van hun vak, dan zij gewoon zijn dagelijks te beoefenen. Het is billijk hun gedurende den voorbereidingstijd eenige inkomsten toe te kennen: den hulponderwijzer ten hoogste f 25 per maand, den anderen onderwijzers gemiddeld f 12.50. Voor toelage aan den persoon, die den hulponderwijzer in het teekenen les zal geven, wordt een bedrag van f 15 's maands voldoende geacht.

Vat men het voorgaande samen, dan zal de proefneming met de opening van huisvlijtscholen in 1904 kosten:

a) Uitgaven in eens: Kosten voor de oprichting van schoolgebouwen (1 centrum-school en 5 andere scholen): f 500 x f 250 = ... f 1.250

Aankoop van gereedschappen voor de leerlingen, fijnere werktuigen voor de centrum-school en modellen: 6 x f 100 + f 400 + f 250 = ... 1.250

Aanmaak van schoolmeubilair: 6 x f 80 = ... 480

Kosten van voorbereiding: 1 onderwijzer in schoolkennis: 6 x f 25 = f 150

5 onderwijzers in huisvlijt: 6 x 5 x f 12.50 = 375

toelage voor teekenonderwijs: 6 x f 15 = 90

de som voor eerste inrichting der schoolgebouwen niet te laag te stellen, wordt uit dien hoofde op f 80 per maand gerekend.

Zoowel voor de oprichting van de gebouwen, als voor de voorbereiding der onderwijzers tot hunne nieuwe taak, dient een termijn van ongeveer zes maanden gesteld te worden, zoodat de scholen op den 1sten Juli 1904 zullen kunnen worden geopend. Gedurende dien tijd zal de hulponderwijzer zich moeten bekwaamen in handteekenen en eenvoudige lijntekenen om later zijne collega's op den wekelijkschen verzameldag daarin onderwijs te kunnen geven. De andere onderwijzers moeten die zes maanden besteden om zich vertrouwd te maken met andere onderdeelen van hun vak, dan zij gewoon zijn dagelijks te beoefenen. Het is billijk hun gedurende den voorbereidingstijd eenige inkomsten toe te kennen: den hulponderwijzer ten hoogste f 25 per maand, den anderen onderwijzers gemiddeld f 12.50. Voor toelage aan den persoon, die den hulponderwijzer in het teekenen les zal geven, wordt een bedrag van f 15 's maands voldoende geacht.

Vat men het voorgaande samen, dan zal de proefneming met de opening van huisvlijtscholen in 1904 kosten:

a) Uitgaven in eens: Kosten voor de oprichting van schoolgebouwen (1 centrum-school en 5 andere scholen): f 500 x f 250 = ... f 1.250

Aankoop van gereedschappen voor de leerlingen, fijnere werktuigen voor de centrum-school en modellen: 6 x f 100 + f 400 + f 250 = ... 1.250

Aanmaak van schoolmeubilair: 6 x f 80 = ... 480

Kosten van voorbereiding: 1 onderwijzer in schoolkennis: 6 x f 25 = f 150

5 onderwijzers in huisvlijt: 6 x 5 x f 12.50 = 375

toelage voor teekenonderwijs: 6 x f 15 = 90

Totaal . . . . . f 4.095

b) Jaarlijksche uitgaven (over de tweede helft van 1904): 1 onderwijzer in schoolkennis op eene bezoldiging van gemiddeld f 30 per maand: 6 x f 30 = ... f 180

5 onderwijzers in huisvlijt op eene bezoldiging van f 20 per maand: 5 x 6 x f 20 = ... 600

indemiteit voor vervoer van 6 onderwijzers: 6 x 6 x f 5 = ... 180

Totaal . . . . . f 960

Totaal geneeraal: f 4.095 + f 960 = f 5.055

Waar geheel de opzet en het ten uitvoer leggen dezer proefneming aan zoo goede zorg is toevertrouwd, als die van den zeer ontwikkelde, en uit een maatschappelijk, zoowel als uit een moreel oogpunt zoo hoogstaanden Inlander, die de plannen daartoe reeds jaren met zich omdraagt, zoals hij deze in bovenaangehaald tijdschrift uitvoerig heeft uiteengezet, daar heeft zij zeker veel kans van slagen. En juist van dit slagen, zal voor de toekomst véél afhangen, want voorzeker ligt 't toch in de bedoeling der Regeering, om, wanneer deze inrichting aan het gestelde doel blijkt te beantwoorden, dergelijke scholen, op regelmatige afstanden over geheel Java te stichten.

«Wat ik op het oog heb», schreef de Regent van Ngawi, «is de bevordering van een waar volksbelang door de oprichting, bijna overal van huisvlijtscholen, waaronder te verstaan: scholen, «waar aan de Inlandsche jeugd uit de lagere volksklassen wordt geleerd, om hare verloren oogenblikken door knutselwerk productief te maken, opdat de Javaan langzamerhand doordrongen

Maar we zoeken de woning van onze machinist. 't Is reeds laat in den namiddag, als wij er komen. 't Is er netjes — een vrij ruime burgerwoning met een kleine waranda op zij, waar een meisje van een jaar of 8, een mulatinnetje van de blanke soort met mooie donkere, lachende oogen, bezig is een prachtige manga te verorberen, zoodat het geel van de sap haar de fersche lippen kleurt. Een aankomend koelie-meisje, de bediende hier, heeft juist een baskiet met die prachtige vruchten en met niet minder mooie sinaas-appels en salpetillen (surinaamsche mispels) op de tafel gezet, ook om u eerbiedig te groeten. Binnen wachten man en vrouw. Beiden goede typen van den meer beschaafden negerstand, van zuiveren bloede. De donkere, glimmendzwarte kleur, het dikke kroeshaar en 't geel van den grooten oogappel vertellen u dat. 't Zijn lieden in de kracht van het leven, die 't betrekkelijk goed hebben. Zie maar eens rond! Er is hier een zindelijke huishoudster aan 't werk geweest. Het in Suriname onmisbaar buffet en de glazenkast, waaruit zilver en tin en wat porcelein u tegenblikken, zeggen u dat. Op een klein kanapeetje, een soort rustbank met witten overtrek, ligt, naar bleekwater rijkende, het gedroogde linnengoed van de wasch, dat nog moet worden nagezien, iets waarmee zij juist bezig is. Een ronde tafel met een nogal kleurrijk kleed en een paar mooi gebonden boekjes er op, alsmede enkele schommelstoelen met gehaakte kleedjes over den rug volmaken het meubilair van de niet zeer ruime kamer.

Wat een knap, eenvoudig man is hij! Zoo denkt ge, als ge, reeds zelf op uw schommel gezeten, den machinist, die na u van een sigaar te hebben voorzien, dwars over een stoel is gaan zitten en, terwijl hij zijn eenen arm over de leuning legt, het vriendelijk, verstandig gelaat naar u keert, uw volle aandacht schenkt. Hij heeft nu niet meer het werkpkje aan

«zij van de noodzakelijkheid om, wil men in den «strijd om het bestaan tot eenige welvaart ge- «raken, de uitermate praktische spreuk: *Tijd is «geld tot devies te voeren».*

Hoe volkomen de vereniging «Oost en West» het hiermee eens is en hoe zeer zij dan ook dezen eersten stap in de door hare steeds ijverig voorgestane richting van harte toejuicht, begrijpt een ieder, die de geschiedenis der Vereniging van af haar ontstaan belangstellend heeft gevolgd en weet, hoe hare stichting reeds tijdens de ten- toonstelling van Vrouwenarbeid in 1898, als vice- presidente der Oost-Indische Rubrick, in woord en geschrift gepleit heeft voor de noodzakelijkheid van het, liefst zoo spoedig mogelijk, in het leven roepen van dergelijke scholen, geheel onder leiding van daartoe bevoegde Inlanders.

Raden Mas Toemenggoeng Octojo denkt het leerplan als volgt in te richten.

«Naar gelang de beschikbare onderwijskrachten en de plaatselijke omstandigheden, wordt les gegeven in:

1. *Houtbewerking*, waaronder te verstaan de vervaar- diging van: kasten, tafels, stoelen, banken, *balé-balé's*, kisten, dozen, zakken, kap- en wandelstokken, *dingklis* (lage bankjes om er op te zitten), *doelangs* (houten presentiebladen), de houten deelen van ploegen, eggen, *patjoels* en *arif's*, tonnen, bloempotten, pottenstandaards, spiegel- en schilderlijsten, Inl. klompen, rasper, Inl. rijstlepels enz.

Daar het noodig kan zijn, eenige dier voorwerpen te politoeren, vernissen of verven, dient hierin onderwijs te worden gegeven, ook volgens de Inl. methode.

2. *Draai- en snijwerk*. Niet alleen het snijden van hout wordt beoefend, maar ook van bamboe (b. v. sigaren- kokers) en klapperdoppen (Inl. keukenlepels, ringen, gespen enz.)

3. *Bamboebewerking*. Onder deze rubriek sorteert het maken van bamboezen stoelen, banken (*litjak's*), keuken- rekken (*para*), vogelkooien, manden (rijst- en keukenmand- jes), *keré's* of *lajars*, matten, wandbedekkingen (*kepang*), bloempotten enz.

4. *Vlechtwerk*. Zoowel in het vlechten van bamboezen voorwerpen (mandjes, hoeden enz.) als in dat van arti- kelen van pandanus-bladeren (matten, reiskoffers enz.) en riet (sigarenkokers enz.) wordt onderwijs gegeven.

5. *Vezelbewerking*, waaronder te rekenen: het touwslaan, het maken van bezems, voetenvegers, vloermatten, loop- pers, tapijten enz. van klapper- en arnivezels.

6. *Schoolkennis*, omvattende lezen (vooral van landbouw- kundige werkjes) en schrijven — op de lei — met inheem- sche karakters, rekenen met heele getallen, meetkunde (alleen voor zoover nuttig voor het dagelijksch leven), hand- en rechtlijnig teekenen (eveneens op de lei), dit laatste slechts voorzover noodig kan worden geacht om door kennismaking met elders gevolgde motieven, den leerling een ruimer gezichtskring te verschaffen.

Wat er in dit schema door de praktijk gaande- weg wijzigingen en uitbreidingen zullen komen, spreekt wel van zelf. Als een begin, kunnen wij ons met het een en ander echter zeer goed ver- eenigen niet alleen, maar zijn er van overtuigd, dat »Oost en West» hier te lande, evenals de uit hare afdeeling te Batavia voortgekomen Zusterver- eeniging in Ned-Indië, reeds door den Minister genoemd, in allen deele bereid zal zijn mee te helpen, om het gewenschte doel te bereiken. Door hare peri- odiek gehouden groep-tentoonstellingen heeft zij reeds den stoot gegeven, tot het opwekken van meer algemeene aandacht en bewondering, voor Indi- sche nijverheidsartikelen, welke dan ook sedert al meer en meer worden bekeken, gewaardeerd, bestudeerd en beschreven. Zij gaat op dien weg voort door het binnenkort openen harer perma- nente tentoonstelling met gelegenheid tot ver- koop en nabestelling en het uitgeven van geillu- streerde werkjes op het gebied der Indische huisnijverheid. De in ons No. 26 opgenomen plaat met beschrijving van bamboe-ornament door den heer J. A. Loeber Jr., welke eerstdaags ook als een afzonderlijk boekje zullen worden uitgegeven en de patronen voor vlechtwerk, die spoedig volgen, zullen zeker voor de punten 3 en 4 van het leer- program der huisnijverheid van veel nut kunnen zijn. Het thans in menig opzicht aan versierings- motieven en modellen arme Java, heeft behoefte aan aanvulling hiervan, ontleend aan door vroegere geslachten of door aanverwante volksstammen vervaardigde voorwerpen, welke nu veelal slechts te vinden zijn in de Europeesche musea of parti- culiere collecties. «Oost en West» zal haar best doen, die te ontdekken en zooveel mogelijk te doen reproduceeren en toelichten, opdat zij kunnen dien- enals opwekkende voorbeelden tot navolging. Maar om dit met succes te kunnen doen, zullen wij van uit Indië voortdurend op de hoogte gehouden moeten worden van de daar heeden ten dage nog beoefende technieken, met alle daaraan verbonden bijzonderheden.

Wat den azet der huisnijverheid artikelen betreft,

maar 't nog glimmend en ongekrueld witte, dat moeder de vrouw voor hem klaar had. Blijkbaar was hij vóór u komst bezig met den *West-Indië* te lezen. Er is meer leetuur, niet slechts op tafel, maar ook op een boekenplankje en een sieraft in den hoek. Gij kunt ontdekken *Nieuw Leven*, een volks- blaadje uit Holland, een *Hernhuter Magazijn* in 't Neger- Engelsch, liederboeken van de Hernhutters en ook de *Protestantenbondel* der Hervormde kerk, misschien ook wel een boekje of een tijdschrift van een leesgezelschap. Ja, onze vriend is op zijne wijze een geleeterd man. En als hij voor zijn sieraft zit, smaakt hij niet weinig genoegen. Dat is zijn afleiding en een geluk is het voor hem, als hij een vriend kan meetrouwen, die evenals hij de kunst be- oefent. Want vrouwlief is een fikse huishoudster, een vrolijk persoon, die voor hem uitstekend zorgt en haar huis en wasch en keuken weet te besturen, alsof zij zelve nog bediende was en niet mevrouw B., die er een meisje op nahoudt, maar de edele toonkunst staat bij haar niet hoog. Dat behoef ook niet. Zij is niettemin de kennismaking waardig. Zij draagt het Surinaamsch kostuum, de koto- rok en den hoofddoek. Een paar petjes op 't hagelwitte jukje spreken van eenige weelde, maar de wat schrale, ges- pierde armen, die er uit voor den dag komen, van flink aanpakken. Een vriendelijke, aardige vrouw, gewoon om bezig te zijn en nu ook bereid om u te gerieven met 't geen zij heeft. Haar Hollandsch verraadt, dat ze aan wat anders gewoon is, maar dat onbeholpene van de uitdrukking doet den indruk van iets aangenaams niet verdwijnen.

Als wij bij deze menschen zitten te praten, komt het ons voor, dat wij goed af zijn. Ook en vooral omdat wij eens van hieruit het plantageleven kunnen bekijken. Want voorreest zijn deze menschen zelf en is hun omgeving een stuk er van, doch er komen ook anderen zich vertoone. Een jonge smidsgezel, ook een neger tip top, meldt zich

behoef 't wel geen betoog, dat, waar die, vooral van de best bewerkte en daardoor de hoogste in prijs, voorloopig onder de verarmde Inlandsche be- volking niet groot zal kunnen zijn, en die onder de betrekkelijk kleine Europeesche kolonie, al mag zij in den eersten tijd nogal belangrijk zijn, toch op den duur niet van dien aard kan wezen, dat zij de oeconomische toestand van het volk blijvend zal helpen verbeteren, er naar gestreefd moet worden, dien in Europa en Amerika te vinden. Met den Haag te beginnen, hoopt «Oost en West», met behulp der Mpij «Boeatan» lang- zamerhand meer en meer het afzetgebied voor de nijverheidsproducten te kunnen uitbreiden, al naar mate de productie van de in deze streken gangbare en gewaardeerde artikelen toeneemt. Maar ook om dit te bereiken, is eene praktische samenwerking tusschen het Europeesch in het tropisch Nederland een eerste vereischte.

Dat onder goede leiding de bevordering van de huisnijverheid in een daarvoor gunstig land tot uit- stekende resultaten leidt, kan ons de jongste ge- schiedenis van Bosnië en Herzegovina leeren.

De heer E. A. von Saher, Directeur van school en museum van kunstnijverheid te Haarlem, schreef, uit goede bron ingelicht, in een brochure uitgekomen bij J. M. N. Kapteijn te Leiden «Bosnië en Herzegovina op de wereldtentoonstelling te Brussel in 1897» naar aanleiding van de uit deze streken afkomstige fraaie inzending, o. a.:

«Ofschoon wij niet beweren, dat de Huisnijverheid een universeel middel is, dat alle maatschappelijke kwalen zal doen verdwijnen, mogen wij toch aannemen, dat zij er veel toe zal bijdragen, om welstand onder de bevolking te brengen en dat zij op de zedelijke ontwikkeling van grooten invloed zal zijn.

Wij hebben kunnen waarnemen in welken deerniswaar- digen toestand de beide Balkan-provinciën, Bosnië en Herzegovina, verkeerden, op het oogenblik, dat zij krachtens het Berlijnsch Congres onder het Bestuur van het K. K. Oostenrijk-Hongarije kwamen. Onder de middelen, die door deze regering met succes werden aangewend om het land weder tot voorspoed te brengen, bekleedt de ontwikkeling der Huisnijverheid eene voornaame plaats. Zij had al dadelijk ingezien, dat op dit gebied voor de bevolking een aanzienlijk voordeel te behalen was en heeft alle pogingen in het werk gesteld, ten einde deze bronnen van welvaart, die zooals wel te begrijpen is, gedurende de moeilijke tijdsomstan- digheden voor een groot deel waren opgedroogd, weder te doen vloeien. De lust tot den arbeid was niet alleen uit- gedooft, doch de handigheid van uitvoering was ook reeds grootendeels verdwenen, terwijl de verschillende vroeger in gebruik zijnde technieken verloren waren gegaan, redenen waarom de weinige werken, die nog in de laatste jaren ge- maakt werden, ruw en plomp waren, waardoor zij geheel in miscrediet kwamen. Doch weldra zou dit veranderen. Men begon allereerst met het bijeenbrengen en het reproduceeren der voorwerpen uit de beste tijdperken en de oude werkliden, die hier en daar verspreid waren en voor het grootste gedeelte geheel tot het landbouwbedrijf waren overgegaan, bij elkander te brengen; terwijl men de voorwerpen, die door hen werden vervaardigd, aan de hedendaagsche behoeften deed beantwoorden.

De natuurlijke aanleg der bevolking, alsook de takt, waarmede de regering de zaken had aangepakt, waren oorzaak, dat weldra verschillende huisnijverheids-industriën, tot grooten bloei geraakten.

Hoe noodlottig de gevolgen kunnen zijn van verkeerde leiding, daarvan getuigen de niets- waardige export artikelen op dit gebied uit Japan in Britsch-Indië, als waarschuwend voorbeelden. Zooals wij reeds in den aanvang dezer be- spreking zeiden:

Véél zal voor de toekomst afhangen, van deze eerste proefneming, waaromtrent wij echter de beste verwachtingen koesteren.

Eén hoop mogen wij zeker hierbij nog wel uitspreken n.l.: dat op den duur de vrouwen niet van huisnijverheid-onderwijs verstoken zullen blijven. Mocht door de praktijk de bewering van den Regent bewaarheid worden, «dat in de door hem beoogde scholen vrouwelijke leerlingen in het algemeen moeilijk een plaats kunnen vinden», dan zouden er immers afzonderlijke inrichtingen kunnen worden gesticht, wellicht ook als proef, onder leiding b. v. van een zich daartoe geroepen voelende Raden Ajoë! (Wij denken hier in de eerste plaats aan de aanstaande echtgenooten van den Regent van Rembang).

Er zijn toch verscheidene takken van huis- nijverheid, die uitsluitend of grootendeels door vrouwen worden beoefend, de kennis, «die zij misschien, langs een omweg, van broeders en andere man- nelijke huisgenooten zouden opdoen», kan haar daarbij niet veel verder brengen.

N. v. Z.

aan, omdat hij u kent en even de hand wil drukken. De districtsgeneesheer, voor de rivier wonende, wipt even van zijn paard en verraadt door zijn familiären toon een vriendschappelijke gezinheid jegens onzen machineman. De vrouw van een Hollandschen commies, die voor de stijlerij — van Surinaamschen brandewijn, dram genoemd — op Marienburg is gestationeerd, vindt de gelegenheid schoon om eens met een Hollander over Nederland te spreken en blijkt zeer bevriend te zijn met haren donkeren burman en buurvrouw. Zij zegt ons later ook, dat zij zooveel aan die menschen heeft: «Zoo hartelijk en zoo fatsoenlijk, 't zijn brave lieden.» Wij gelooven 't gaarne. Hartelijk, ja, zoo schijnt ons ook de verhouding tot dat 8-jarig meisje, dat later is binnengekomen en vertrouwelijk naast u komt staan. Dat is wat men in Suriname een *kwoeke* pleegt te noemen, een aangenomen kind, wees, in zooverre, dat moeder is overleden en vader, zoo goed als dood voor haar, ergens in de wereld misschien een goede verzorger is voor zijn kroost, maar dit kind heeft vergeten. Wat goed, als zoo'n verstoote in zulke goede handen valt, wat met allen niet het geval is. Zij is hier als een eigen kind; hoe heeft die vrouw een hart voor haar kwekeling. En zij kunt er op rekenen, dat zij, trots er op dat het kind zoo blank is, zal zorgen, dat zij als een jonge dame voor den dag kan komen.

«De baas», zegt ze ons, «wil weer naar de stad, bij de «Vaartuigen», omdat Marietje wat meer leeren moet.»

En het kind is, terwijl over haar gepraat wordt, allengs naast kwekvaders stoel gaan staan en leunt vertrouwelijk tegen hem aan. Dat er barmhartigheid is over zulke ver- laten, is schoon. En het pleit niet weinig voor het volks- karakter, dat die verhoudingen tusschen pleegouders en kinderen niet zeldzaam zijn.

(Wordt vervolgd)

Bureau voor Handelsinlichtingen TE AMSTERDAM.

In ons vorig nummer maakten wij met een kort woord melding van de opening van dit Bureau en beloofden toen nadere mededeeling van hetgeen de Directeur van het Koloniaal Museum bij die gelegenheid had gezegd omtrent de kans van belangrijken afzet van Java-thee in Rusland. Volgens onzen berichtgever luidde dit als volgt:

«In Rusland wordt voor de volksklasse uit China, zoowel als uit Ceylon, thee geïmporteerd in briketten, waaruit, gekookt met ossenbloed, een naar het schijnt smakelijk en voedzaam soepje toebereid wordt. Aange- zien door de dominerende smaak van het bloed, het aroma van de thee als het ware te niet gedaan wordt, zoo is het duidelijk, dat men voor dezen uitvoer niet de beste kwaliteit behoeft te benuttigen. Thans is op dit afzet-gebied de aandacht van de Preanger-planters- gevallen en zal men trachten met China en Britsch- Indië in concurrentie te treden.»

Uit eene van wege het Koloniaal Museum te Haarlem ontvangen mededeeling is ons verder gebleken, dat de bemoeienis van het Koloniaal Museum met het Bureau voor Handelsinlichtingen veel grooter en de band tusschen beiden veel inniger is dan uit de openings- rede en uit het ons ter zake meedeelde was gebleken. In het Bureau dat iederen werkdag van 9-4 ure is geopend en dat gelegen is *Hoek-Damrak-Oudebrug- steeg 16* (Int. telef. no. 1982 Amsterdam) is eene *Afde- ling van het Koloniaal Museum*, waar eene kleine standaard-verzameling Oost- en West-Indische pro- ducten is uitgesteld en voorts afwisselend voorwerpen zullen worden tentoongesteld, die de commissie van het K. M. te Amsterdam onder de aandacht van den handel wenschte te brengen, of die betrekking hebben op de onderzoekingen in het laboratorium van het K. M. Ook zal men er de geschriften, van het Museum uitgegaan kunnen kopen, terwijl iederen Woensdag van 11½ tot 1 ure de Directeur van het K. M. er spreek- uren zal houden.

Het tot stand komen van dit goede werk wordt door ons met vreugde begroet. Reeds jaren geleden hebben wij in den Raad van het Museum het voorstel gedaan om door de oprichting van een soort Handels- museum van de schoone verzameling te Haarlem nog meer praktisch partij te trekken, dan reeds geschiedde, maar dit vond toen geen meerderheid.

Samenwerking tusschen het Bestuur voor Handels- inlichtingen te Amsterdam en Boeatan dat spoedig in den Haag zijne monstercamer zal openen is hoogst gewenscht en wij houden ons overtuigd, dat dit weder- zijds zal worden begrepen.

Misschien volgt nu ook Rotterdam wel spoedig met eene inrichting, waar men omtrent kolonialen handel en nijverheid inlichtingen kan bekomen.

Ook in Utrecht, Arnhem, Groningen en andere be- langrijke plaatsen zal, naar wij hopen, met der tijd gelegenheid worden gevonden om eene kleine standaard-verzameling Oost- en West-Indische pro- ducten blijvend ten toon te stellen.

Dit is de weg!

Oost-Indische berichten.

Toenemende ontevredenheid onder de bevol- king. Reglement voor den nieuwen ambachts- cursus. Vrouwelijke geneeskundigen. De sluiting der tentoonstelling te Osaka. Oost en West.

Toenemende ontevredenheid onder de be- volking. In een hoofdartikel van de *Locomotief* lezen wij, dat het aantal ongerechtigden van den voorheen in stilte lijdende jegens den Europeaan weer met één is vermeerdert. Nu is het de *peper*, het bijproduct van de, in hun bestaan bedreigde, koffieplanters, dat het bij den «langvingerigen» en «vermelzuchtigen» inbooring moet ontgelden. De teere ranken worden naar beneden gerukt, de vrucht er af gerist en de planter is niet slechts zijn product maar ook zijn planten kwijt.

De klachten er over nemen zulk een omvang aan, dat de hulp van het binnenlandsch bestuur weer is ingeroepen.

Verbod van nachtelijk pepervervoer, dekking van alle vervoer door een bewijs van herkomst, taxatie van het te verwachten inlandsch product in iedere dessa, passen-aanvraag voor aflevering aan opkoopeers, vergelijking der taxatie met, door passen gedekte, vervoerde hoeveelheid — de vernuftigste combinaties worden weer uitgedacht om den diefstal te *nekken*, zonder den *geoorloofden* handel te belemmeren.

Naar aanleiding hiervan vraagt de schrijver, wat er toch gaande is? Gaan de indische maatschappij en de indische welvaart zóózeer den verkeerden kant uit, dat zelfs het berustend karakter van den Javaan en zijne onderworpenheid jegens het overheerschende ras er merkbaar door veranderen?

De feiten van den laatste tijd geven volgens den schrijver, den heer P. Brooshooft, op deze vraag een ernstig antwoord.

Brandstichtingen in riettuinen op eene schaal als nooit te voren, zegt hij.

Brandstichtingen in tabaksschuren.

Toenemende diefstal van teveldstaande producten voor de europeesche markt, suikerriet, koffie, peper, tabak en djatihout.

Brutaliteit, zelfs handtastelijk verzet, van inlanders, bij berisping door europeesche meedrenen.

Rooverijen op groote schaal in het Bataviasche, zelfs tegen Europeanen, door doelmatige politie- regelingen wel tijdelijk tot staan gebracht, maar zeker niet geheel onderdrukt.

Gebruikmaking bij dergelijke misdaden van revolvers en andere europeesche schietwapens.

Weder toepassing dientengevolge door den resident van Soerabaja eener vroegere verordening, ter beperking van den invoer van vuurwapens.

Toenemende veediefstal, zelfs buiten de gevallen, die de dorpschoude uit vrees voor «soesah» plegen te verzwingen.

Het kan moeilijk worden betwijfeld, of — zegt de schrijver — deze teekenen van toenemende ontevreden- heid en gisting onder de bevolking vinden, behalve in plaatselijke oorzaken en bijzondere gevallen, hunne hoofverklaring in de toenemende zorg van den inlander voor zijn bestaan. Terwijl de regering op de meest omslachtige wijze een onderzoek hiernaar instelt, waarmede zeker eenige jaren zullen verlopen, woekt het kwaad in stilte voort en zou het, volgens den schrijver, veel rationeeler zijn, wanneer de regering het onderzoek liet staken en liever ging *handelen*.

Daarop volgen eenige citaten uit het verslag van den zending A. Kruijt, over Modjowarno, de gunstigste zendingspost in een der, weleer als meest welvarend bekende, gewesten van Juli 1903, waaruit blijkt, dat de hoofdoorzaak van den achteruitgang in maatschap- pelijk opzicht is de slechte rijsttoest in 1902, ten gevolge van de aanhoudende droogte, verder overbevol- king, sterke daling der loonen enz. terwijl ook de meerge- goeden min of meer in de malaise deelen, daar vele

inleggers in de spaarbank dat jaar hun «te goed» geheel of gedeeltelijk hebben terug moeten nemen, terwijl ook de verhuur van gronden aan de fabriek plaats had in dessa's, waar dit vroeger niet voorkwam.

«Deze toestand, volgens den heer Kruijt voor Soerabaja geldend, geldt ook in meer of mindere mate voor geheel Java.

Is 't dan ook te verwonderen dat de algemeene stemming min of meer gedrukt is, zegt de schrijver, die er niet aan twijfelt, of de toenemingen van onwil en wrevel bij de bevolking, ook tegenover Europeanen, hangen samen met de voortwoekerende armoede.

Moge de regering niet blijven «onderzoeken», tot de sporadische misdrijven samengroeien tot een toestand van algemeene onrust, tegen welke het laatste woord moet worden gegeven aan de militaire macht, zoo besluit schrijver dit gedeelte van zijn overzicht.

Ook op Sumatra's Oostkust heerscht groote onte- vredenheid gaat hij verder.

De moaiste koelieordonnantie is toch geen duit waard, wanneer de regering niet tevens deugdelijk en talrijk personeel aanstelt om te zorgen voor hare nakoming.

Aan de ééne zijde, alleen reeds ter Sumatra's Oost- kust, een kleine 200.000 koelies, stomme krachten zoowel in goeden als in kwaden zin, gedeeltelijk behept met alle ondeugden van den verongelukten arbeids- mensch, anderdeels wel met meer onderscheidsver- mogen voor recht en plicht, maar toch niet in staat om de grens, tusschen beide steeds met juistheid te trekken.

Aan de andere zijde beheerders en administrateurs die, door de eindeloze moeilijkheden van den dage- lijkschen omgang met zulk volk, het persoonlijk gevaar van te zwak optreden, het belang der onderneming om uit de werkrachten zooveel mogelijk te trekken, voor enkele uitzonderingen eindelijk door wreedaardig- gen, kwaadwilligen, perversen aanleg, leven in de duurzame verleiding om kracht en hardheid te laten gelden voor recht.

En om die woelige zee van tegenstrijdig mensche- lijk egoïsme veilig te doen bevaren door het ijzeren schip der *Wet*, stelt de regering *geene* daartoe be- voegde en bekwaame gezagvoerders aan, maar slechts eenige «stuurlieden aan wal», overladen met bezin- heden, van het binnenlandsch bestuur. Schrijver vindt het dan ook heel natuurlijk, dat bij een onder- zoek als het tegenwoordige van den heer Rhennev, misstanden, hier en daar zelfs schandalen, aan het licht komen en zelfs opstootjes voorkomen, waarbij dooden en gewonden vallen, zoals bij de petroleum- boring der «Koninklijke» in Palembang heeft plaats gehad.

«En men vergeet het niet, zegt hij verder, deze hevige tooneelen zijn slechts de donderschoten van den losbarstenden vulkaan, terwijl het eigenlijke slijk, de steeds met gevaar dreigende, ziedende massa, daaronder woelt, zonder dat de buitenwereld er iets van bespeurt.

En op mijn- en landbouwondernemingen zijn ontzachtlijk veel ongerechtigden, harteloosheid, on- achtzaamheid en wreedheid, die nooit het daglicht zien. Hoofdzak blijft echter het voorkomen van be- paald onrecht, van overtreding der wettelijke voor- schriften, zoowel van werknemers als werkgeverszijde.

Hiertoe is onvermijdelijk niet slechts een enkele in- specteur noodig, maar een geheel korps zelfstandige ambtenaren, belast met de inspectie op den arbeid in Ned-Indië, zooals schrijver reeds mededeelde in zijne brochure: «*De ethische koers in de koloniale politiek*».

Uit eene centrale standplaats moet iedere onder- neming steeds te bereizen zijn, moet een inspecteur worden aangesteld, wien de boeken der administratie ter inzage moeten liggen en die zich met eigen oog en moet vergewissen omtrent de arbeidstaak, de voeding, kleding, verpleging, woning, ziektebehandeling, be- taling, terugreis bij verstrijking van den termijn, in het algemeen omtrent humane behandeling der koelies en sommige misbruiken, als winkeling met tusschen- personen der onderneming, uitbetaling niet in geld, maar in bijzondere penningen, die slechts in bevoor- rechte en daarop «agio» nemende toko's kunnen worden uitbetaald enz., ten strengste moeten warden. Die inspecteurs moeten ruim bezoldigd en bij gebleken plichtverzuim uit hunne betrekking ontslagen worden.

Reglement voor den nieuwen ambachts- cursus. De *Java Cl.* bevat het reglement voor den nieuwen ambachtscursus, waaraan wij ontleenden, dat deze cursus te Batavia bestemd is om jongelieden tot ambachtlieden te vormen. Het toezicht wordt uitge- oefend door eene commissie van vijf leden, te bene- men door den Gouverneur-Generaal, die, op voordracht der commissie, de vacatures aanvult.

Aan het hoofd van den cursus staat een onderwijzer met den titel van directeur. De benoeming van den directeur en de overige onderwijzers geschiedt door den Gouverneur-Generaal, op voordracht van de com- missie van toezicht.

Onderwijs wordt gegeven in:

- a. teekenen,
- b. metaalbewerking,
- c. houtbewerking,
- d. verven.

Met uitzondering van het teekenen, wordt het on- derwijs uitsluitend in de praktijk gegeven. Het onder- wijs wordt kosteloos gegeven; ook de leermiddelen worden gratis verstrekt. Het onderwijs wordt verdeeld over drie studie jaren. In elk jaar wordt les gegeven van 7-12 's morgens en, behalve des Zaterdags, van 2-5 uur 's namiddags.

Het aantal leerlingen bedraagt ten hoogste 90. Als leerling kunnen worden ingeschreven jongelieden van europeesche afkomst, die aan de toelatings-ver- eischen voldoen.

Die vereischen zijn:

a. dat de candidaat den 14-jarigen leeftijd heeft bereikt, doch zijn 19e levensjaar nog niet is inge- treden;

b. dat de candidaat kan lezen, schrijven en rekenen, blijkende uit eene door het betrokken schoolhoofd afgegeven verklaring, dat hij hoogstens vier maanden vóór de aanmelding als leerling van den cursus, met vrucht het onderwijs heeft gevolgd van de 1e af- der middelste klasse van eene openbare, europeesche, lagere school.

Tot de 2de klasse kunnen worden toegelaten jongel- ieden, die:

a. den 14jarigen leeftijd hebben bereikt, doch hun 20ste levensjaar nog niet zijn ingetreden;

b. in het bezit zijn van eene verklaring van het betrokken schoolhoofd, dat zij met vrucht het onder- wijs hebben gevolgd van de 1ste af. der middelste klasse van eene openbare, europeesche, lagere school;

c. hebben doen blijken dat zij het in de tweede klasse te geven onderwijs met vrucht kunnen volgen.

Aan de leerlingen der hoogste klasse wordt jaarlijks aan het einde van het schooljaar, ten overstaan van de commissie van toezicht of van één of meer hare leden, door de onderwijzers een eindexamen afge- noemen. Zij, omtrent wie bij dit examen blijkt dat zij

den cursus met vrucht hebben doorlopen, ontvangen daarvan een bewijs, uit te reiken door de commissie van toezicht. Op dit bewijs wordt de mate van bekwaamheid in elk leervak aangegeven, enz. enz.

Vrouwelijke geneeskundigen. In het Bulletin de l'Office d'Algerie komt eene oproeping voor van vrouwelijke geneeskundigen, die zich op verschillende plaatsen willen vestigen, ten einde daar kosteloze consulten te geven aan Mohamedaansche vrouwen. Te Algiers bestaat reeds zulk eene inrichting. Zij krijgen eene geldelijke tegemoetkoming, afhankelijk van de plaats en het aantal consulten. De regering zorgt voor de localiteit, de instrumenten en wat verder noodig blijkt; de geneesmiddelen worden gratis verstrekt. Een voorbeeld ter navolging in onze koloniën, zegt Dr. Pinkhof in het Tijdschrift v. geneeskunde, zoo lezen wij in het Bat. Nbl.

De sluiting der tentoonstelling te Osaka. Den 1sten Augustus is de tentoonstelling te Osaka officieel gesloten. De minister van landbouw en handel en vice-president der tentoonstelling leidde de plechtigheid, daar Prins Kan verhinderd was. De hoofdcommissaris der tentoonstelling schetste in 't kort haar wordings- en levensgeschiedenis, de vice-president las de sluitingsrede voor en daarna sprak de gouverneur van Osaka nog een kort woord als tolk van de gouverneurs van alle provincies.

Oost en West. Den 1sten September, zoo schrijft men in het Bat. Nbl., zullen op pasar Gambir in een drietal kraampjes artikelen worden verkocht, afkomstig van de vereniging „Oost en West“ die op deze wijze eene proef wil nemen, om te zien of haar artikelen bij dergelijke gelegenheden, waar een groot inlandsch publiek verzameld is, de aandacht trekken en aftrek vinden. Wanneer deze proef gelukt, dan zal zij bij latere gelegenheden worden herhaald. In een der kraampjes worden batik uit Pecalongan verkocht, in een ander vlecht- en mandenwerk uit het Tasik-malajasche, terwijl Wonosobo in een derde kraampje met akerwang-artikelen voor den dag zal komen.

West-Indische Berichten.

Aan een publicatie van den directeur der koloniale spoorwegen in het Govv. Adv. Blad ontleenen wij, dat de materialen voor den bouw van den Lawa-spoorweg in de maand Januari van het jaar 1904 in de kolonie worden verwacht. De heer van Reigersberg Versluys zag zich, wegens het groote aantal aanvragen om plaatsing bij den dienst der spoorwegen, genoodzaakt om in het officieel blad bekend te maken o. a. dat: 1. voorloopig alle personeel tijdelijk wordt aangesteld; 2. bureau-personeel in dienst zal worden gesteld, waarmede de werkzaamheden zich uitbreiden en bij voorkeur hietoe personen zullen worden gekozen, die bij een der gouvernementen-departementen of op grotere ondernemingen bewezen hebben op de hoogte te zijn van een of meer der na te noemen onderdeelen: boekhouden, administratie, intendance-dienst, machineschrift, stenografie, bouwkundig teekenen; 3. dat machinisten en monteurs voor werktuigen en spoorbruggen niet voor Januari 1904 noodig zullen zijn. Aan het adres van luitjes, die bij den heer v. R. V. kwamen aankloppen voor leveranties werd in bedoelde publicatie beduid, dat voor de spoorwegen puike waar tot billijken prijs zou moeten worden geleverd. Het hoofdbureau van den dienst der spoorwegen is den 1sten September 11 te Paramaribo geopend.

Er zal in den loop dezer maand te Paramaribo een landbouw-cursus voor onderwijzers geopend worden, die de normaalschool niet bezoeken, op voorwaarde evenwel dat minstens 8 onderwijzers zich voor den 15den September 11. ter bijwoning van den cursus zouden hebben opgegeven tot een maximum van 25, met dien verstande dat, zoo zich meer aanmelden, de districts-onderwijzers het eerst in aanmerking komen. Mochten de onderwijzers geen lust hebben om gebruik te maken van de aangeboden gelegenheid om hunne algemeene kennis, ten bate ook hunner leerlingen, uit te breiden, dan hebben zich reeds andere sollicitanten voor het bijwonen van den, te openen cursus opgedaan. In de, den 1sten September 11. gehouden vergadering van de „Vereniging voor den grooten landbouw“ antwoordde de voorzitter op een desbetreffende vraag, dat het bestuur zich tot den gouverneur zou wenden met het verzoek, om de gelegenheid te stellen dien cursus te mogen volgen.

Bedoelde vergadering werd ook bijgewoond door den heer Berkhout, de bosch-specialiteit, die in de kolonie eens poolshoogte kwam nemen op zijn gebied, in verband met de voorgenomen regeling van het boschwezen aldaar.

De heer B. deelde ter vergadering mede, dat hij op Clevia en Waterland in Suriname rubberplanten zeer goed heeft zien groeien. Alleen moesten de planten wat meer licht hebben. Zijns inziens is de surinaamsche bodem zeer geschikt voor de Hevea-cultuur.

Er doet zich een geval voor, waarin de billijkheid schijnt te gebieden dat in afwijking van de bepalingen der vreemdelingenwet eene belangrijke concessie aan een buitenlandsche maatschappij zal worden verleend. Eene concessie, groot ongeveer 3840 hectaren, ten westen van de Suriname gelegen, en met ingang van 1 Augustus 1902 voor 40 jaren hernieuwd, ten name van B. M. Glasgow, is daar de betaling der concessie-gelden uitbleef den 1en Augustus 11. komen te vervallen. De concessionaris is uit de kolonie vertrokken en zijn tegenwoordige verblijfplaats onbekend.

Nu moet de „United States Mining Company“ hebben aangehouden, dat G. de concessie slechts voor haar in eigendom bezat en niet dan in naam concessionaris was. Vóór het vervallen van de concessie deed genoemde maatschappij den gouverneur het verzoek om toestemming te verleenen tot de overdracht op haar van de, ten name van G. staande concessies. Daar G. de concessies niet had overgedragen, hoewel hij zich daartoe had verbonden, en het verzoek om toestemming tot de overdracht niet ook door hem werd gedaan, was dat verzoek der maatschappij niet voor inwilliging vatbaar. Evenmin werd haar verzoek om de concessie, die den 1en Augustus verviel, op haren naam te hernieuwen voor inwilliging vatbaar geacht, wijl G. in gebreke bleef tijdig voor de hernieuwing te zorgen. De maatschappij voldoet niet aan de vereischten van de algemeene bepaling der goudverordening, terwijl er voor haar bezwaren bestaan om haar zetje naar Suriname of Nederland over te brengen. De gouverneur meent nu, dat de billijkheid medebrengt om met ingang van 1 Augustus 1903 de concessie toch aan genoemde maatschappij te verleenen, wijl zij daarop haar waardevolle machinerijen bevinden en door haar reeds aanzienlijke uitgaven zijn gedaan om met de ontginning van het terrein aan te vangen, dat ten deele in de vrije kilometerstrook van den ontworpen Lawaspoorweg is gelegen, waarmede in het, door den gouverneur aan de Koloniale taten ingediende ontwerp eener verordening tot het

verleenen der hier bedoelde concessie ook werd rekening gehouden.

Er staat nu nog een concessie ten name van G., in werkelijkheid slechts trustee van de „United States Mining Company“, welke concessie den 1en Mei 11. ten name van G. werd hernieuwd. Blijven 1 Mei a.s. ook voor die concessie te betalen gelden uit, dan zal weder een verordening als de hiervoor genoemde ten behoeve van de maatschappij moeten worden ingediend.

De vraag is nu maar of op die wijze niet een antecedent wordt in het leven geroepen voor mogelijke latere billijkheidsberoepen van buitenlandsche maatschappijen, die op zoo'n manier er toch in komen, zonder dat 't noodig is de comédie te spelen, die door de gebroeders Samuel werd te baat genomen om ter oostkust van Borneo een soort engelsche petroleumkolonie op hollandsch grondgebied te stichten.

De Nieuwe Sur. Cour. maakt zich ongerust over het verloop onder de hoofdamtbanen der kolonie. Sedert de komst van gouverneur Lely gingen of gaan de agent-generaal van het immigratie-departement, de gouvernements-secretaris en de procureur-generaal met verlof, terwijl de heer Havelaar, als chef van het bouw-departement, van den dienst in Nederlandsch-Indië werd geleend, de beheerder der koloniale vaartuigen met ingang van 1 Januari a. s. den dienst vaarwel zegt en de inspecteurs van het onderwijs en van den geneeskundigen dienst al zoo geruimen tijd in dienst der kolonie zijn, dat elk oogenblik hun besluit om hun verdere levensdagen in ruste door te brengen, kan worden verwacht. Het genoemde blad wijst er op hoe de hierdoor veroorzaakte afwisseling in het personeel storend kan werken op den geregelden gang van zaken. Voor de mogelijkheid van zulk een toestand als die thans in Suriname bestaat of te verwachten is, staat men in een kolonie steeds en kunnen o. i. d. de, daaruit te verwachten nadeelige gevolgen slechts worden voorkomen door richtige keuze bij de benoeming der hoofdamtbanen, opdat dezen niet alleen hun personeel weten te leiden maar ook op te leiden.

De gouverneur van Curaçao heeft aan den Kolonialen Raad het ontwerp eener verordening tot regeling eener inkomsten-belasting in de kolonie ingediend. Die belasting zal worden geheven van hen, die bij den aanvang van het belastingjaar in de kolonie wonen of zich in den loop van dat jaar metterwoon in de kolonie vestigen; en van buiten de kolonie wonende personen en buiten de kolonie gevestigde vennootschappen, verenigingen en stichtingen, die bij den aanvang van het belastingjaar in de kolonie, persoonlijk of door gemachtigden, een bedrijf of beroep uitoefenen of in den loop van het jaar beginnen uit te oefenen.

RECLAMES.

Abonnement geldig in

meer dan 170 steden

ALLEÉN

Noordeinde 119 a

Gewaarschuld wordt tegen

ALLE MODERNE

Onderwijs Vertalingen

Een belangrijk vraagstuk voor Indië en Nederland.

Met genoegen constateer ik, dat de heer Meijer Ranneft blijkens het antwoord op mijn bestrijding van zijn denkbeeld om in de inlandsche scholen onderwijs in de Nederlandsche taal in te voeren, thans erkent, dat aan zulk een invoering zeer groote bezwaren verbonden zijn. (1)

Hij zegt n. l. in dat antwoord o. a. het volgende: „Als men inlandsche onderwijzers heeft, die onze taal machtig zijn, wordt het Nederlandsch voor allen bereikbaar. Eerst dan kan er aan gedacht worden onze taal op de voornaamste inlandsche lagere scholen te brengen. Er mag daarbij geen sprake zijn van ingrijpen of dwang en dat is ook heelmaal niet noodig. Verschillende beperkende bepalingen zullen moeten dienen om teleurstellingen te voorkomen...“

Van al dat voorbehoud en al die restricties was in zijn artikel in „De Vragen van den Dag“ (2) geen sprake.

In dat artikel zegt de schrijver o. a.: „Daarbij heb ik het oog op een reorganisatie van het inlandsch onderwijs, waarbij de Nederlandsche taal successievelijk op alle (3) openbare lagere inlandsche scholen wordt ingevoerd.“

Dat luidt dan toch heel anders, dan het hierboven geciteerde en als men dat citaat nu eens vergelijkt met de portie van zijn artikel in de V. v. d. D., dan zal een ieder, die zijn aandacht niet door details laat afleiden, maar de hoofdzaken in het oog houdt, moeten erkennen, dat de heer M. R. er thans heel anders over denkt, dan toen hij zijn artikel schreef.

De successievelijke invoering hield verband met het ontbreken van personeel, in staat om de Nederlandsche taal te onderwijzen en dat, na wederinvoering van onderwijs in die taal op de kweekscholen, eerst langzamerhand beschikbaar zou komen.

Tot beter begrip van den invloed, die de, in het citaat opgesomde, beperkende voorwaarden op een invoering van onderwijs in de Ned. taal op de inlandsche scholen zouden hebben, breng ik hier nog onder de aandacht, dat, blijkens de opgaven omtrent schoolverzuim in het laatste vijf. verslag van het Inl. Onderwijs, op de overgrote meerderheid der inlandsche gouvernementscholen tusschen 1 op 3 en 1 op 10 schooldagen werd verzuimd, zoodat men tot een gemiddeld schoolverzuim van ± 15 pCt., in elk geval van meer dan 10 pCt. zou komen, terwijl slechts 7 pCt. der afgeschreven leerlingen den geheelen cursus met vrucht had doorlopen. Hierbij dient men in aanmerking te nemen, dat de opgaven omtrent schoolverzuim niet zelden geflatteerd zijn en met het toekennen van cer-

tificaten van goed volbrachten leertijd wel eens de hand wordt gelicht, zoodat jongelui in het bezit van zulk een certificaat nu juist niet allemaal bolleboozen zijn.

Intusschen schijnt de heer M. R. het nog altijd mogelijk en wenschelijk te achten met het onderwijs in de Nederlandsche taal op de inlandsche scholen al dadelijk in de laagste klasse te beginnen en dat verwordt mij zeer, want het Nederlandsch is voor den inlander dan toch een vreemde taal en, om voor een ieder begrijpelijke redenen, onderwijst men nooit een vreemde taal aan onontwikkelde kinderen, die pas op school komen.

In Indië begint men met het onderwijs in de Fransche taal in de hoogste afdeling van de middelklasse en dan nog alleen op die scholen, welke vooral bezocht worden door kinderen, die na de lagere school, nog andere inrichtingen van onderwijs bezoeken, om zich te bekwalmen voor een werkkring, waarvoor een hooger graad van kennis en ontwikkeling wordt vereischt dan de lagere school geven kan.

De heer M. R. cursiveert in zijn antwoord o. a. het volgende: „Wij hebben hier vooral het oog op de inlandsche ouders, die wegens geboorte, maatschappelijke positie of gunstigen aanleg hunne kinderen, als het kan, iets meer dan koelie of landbouwer willen laten worden“ en hij voegt daaraan toe, dat het mij wel bekend zal zijn, dat de inlandsche scholen in den regel slechts worden bezocht door kinderen van welgestelde inlanders, waartoe behooren in de eerste plaats, de zonen van ambtenaren en aanzienlijken (die niet op een Europeesche school geplaatst zijn) en verder kinderen van inlandsche kooplieden en handelaars, waroenghouders, ambachtslieden, prauwvoerders, visschers, bedienden van Europeanen, kortom van alle inlanders, die een goed bestaan hebben.

Dat is mij bekend, maar het is mij ook bekend, dat van die scholieren slechts een zeer klein percentage den geheelen cursus doorloopt, dat de grootste heft slechts gedurende een of twee jaren de school bezoekt, dat de meesten blijven in hunne desa's en kampong's, waar zij zelden of nooit met Europeanen in aanraking komen en dat slechts enkele leerlingen, die door goeden aanleg en ijver uitmunten, verder studeren en hunne woonplaats verlaten, om als ambtenaar bij het gouvernement of employé bij particulieren in dienst te treden.

Tegen onderwijs in de Nederlandsche taal aan zulke jongelui bestaat niet het minste bezwaar, integendeel, maar bij de regeling van het onderwijs op een school dient men dan toch rekening te houden met de toekomstige bestemming van het meereendeel der leerlingen, die evenals hunne ouders, landbouwers, waroenghouders, ambachtslieden, prauwvoerders, visschers en bedienden van Europeanen zullen worden en niet voldoende ontwikkeld zullen zijn, om inderdaad nut te hebben van de kennis onzer taal.

Zulke menschen mogen van inlandsch standpunt als notabelen te beschouwen zijn, in onze ogen zijn zij bijna allen eenvoudige onontwikkelde of althans weinig ontwikkelde inlanders.

Ik kan moeielijk in herhalingen treden van hetgeen ik in de Kol. Weekbladen van 25 Juni en 3 September j.l. ter zake heb gezegd, maar ik mag toch niet nalaten nog eens de aandacht van den heer M. R. er op te vestigen, dat ik behalve het, ook volgens hem, houtsnijdende bezwaar betreffende den korten duur van het gemiddelde schoolbezoek op de inlandsche scholen, er nog een ander heb aangevoerd en vooral dat bezwaar op den voorgrond heb geplaatst, n. l. het groote nadeel, dat het lager onderwijs, waarvoor de lagere school dan toch in de eerste plaats bestemd is, door invoering van onderwijs in de Ned. taal zou lijden.

Ziet de heer M. R. dat niet in en is hij heelmaal vergeten, hoe indertijd het onderwijs in het Nederlandsch op de kweekscholen, tot groot nadeel van dat in de andere vakken, domineerde? Misschien zal de heer M. R. zeggen, dat men dan nu maar niet weer in die fout moet vervallen, maar als niet een belangrijk gedeelte van den schooltijd aan het onderwijs in de Ned. taal wordt besteed, dan kunnen de resultaten er van niet anders dan geheel onbeduidend zijn.

Het antwoord op mijn vraag: hoe de heer M. R. zich dat inwerken in Nederlandsche toestanden voorstelt en in welken vorm het nut daarvan voor den inlander zich zal openbaren, heeft mij niet bevredigd. Hij zegt, dat de bovengenoemde goedgeoede inlanders (waaronder visschers, prauwvoerders, ambachtslieden, bedienden van Europeanen,) vormen het lezend publiek en dat voor hen de stapel Maleische en Javaansche weekbladen bestemd is, dien men op elk postkantoor in Indië ziet uitreiken en dat daardoor en vooral door geschikte Nederlandsche lectuur, de bevolking steeds meer belang zal gaan stellen in Nederland en de Nederlandsche toestanden.

De vraag is maar: hoe lezen zulke menschen en wat zullen zij met hunne gebrekkige kennis en onvoldoende ontwikkeling uit dag- en weekbladen wel leeren.

Dat er inlanders zijn, voldoende ontwikkeld om zich in te werken in Nederlandsche toestanden, zal ik niet ontkennen, ik ken er waarschijnlijk meer dan de heer M. R., maar hoeveel procent van de schoolaande jeugd brengt het zoover, dat men ze, van ons standpunt, ontwikkelde menschen kan noemen.

Ik kan nog maar niet inzien, welk praktisch nut of voordeel de overgrote meerderheid der ex-scholieren van het zich inwerken in Nederlandsche toestanden hebben zal.

Naar aanleiding van mijne opmerking, dat de onderwijzerstand bij de inlanders weinig gezien is, merkt de heer M. R. op, dat zulks wel het geval is op Sumatra. Natuurlijk heb ik in de eerste plaats gedacht aan Java en Madoera met eene inlandsche bevolking vijf maal zoo groot, als die van de overige eilanden van den Archipel te zamen en de heer M. R. zal wel erkennen, dat wat J. en M. betreft, mijne opmerking juist is.

De heer M. R. beklagt er zich over, dat ik mij niet uitlaaf over den opzet en de behandeling van het onderwerp in zijn geheel en dat ik mij bepaal tot eenige vragen en subjectieve meeningen.

Dat ik mij over die opzet en behandeling niet uitlaaf, is begrijpelijk, want ik keur de zaak zelve beslist af en behoeft dus over de wijze van uitvoering niet in discussie te treden.

De vragen die ik deed, waren, naar het mij voorkomt, niet zoo heel maal en wat het subjectieve van mijne meeningen aangaat, in dat opzicht geeft de heer M. R. mij niets toe.

Dat hij een enthousiast en een optimist is, die er gemakkelijk toe komt uit enkele waargenomen feiten en verschijnselen, verreikende conclusies te trekken, ziet hij natuurlijk niet in en daarom heet mijn toon, somber.

J. HABBEMA.

(1) Zie de Kol. Weekbladen van 3 en 24 Sept. j. l.
(2) Augustus-nummer van 1903.
(3) De cursiveering is van mij.

Een dubbelzinnige illustratie.

Onze pogingen om de kennis van toestanden en gebeurtenissen in Nederlandsch Oost- en West-Indië populair te maken, die bij de groote Nederlandsche bladen en ook in de Provinciale dagbladders hoe langer hoe meer medewerking vinden, hebben 't minste succes, wij zeggen dit met leedwezen, bij de bladen, die geschreven worden voor 't belangrijkste deel van het volk, voor de kleine burgerij en den werkmans. Het is ook daár, dat wij de overtuiging zouden willen zien doordringen, dat het niet alleen een door de eerlijkheid en het fatsoen gevorderde, maar ook eene voor ons eigen belang noodzakelijke politiek is, om Nederlandsch Oost-Indië, waarvan het meestbevolkte eiland, Java, economisch wegzinkt, door flinken, geldelijke steun van het moederland, er weer boven op te brengen.

Onder de bladen, die hiertoe hadden kunnen meewerken, doch dit slechts zeer weinig deden, is ook het te Doetinchem verschijnende geillustreerd weekblad „De Nederlandsche Werkman“ en onze verbazing was dus niet gering, toen wij in het Bijblad van het nummer van 3 October eene prent vonden, die in 't hart der koloniale quaestie griipt.

Met een bedroefd gezicht, zit Van Kol met het verhaal van zijn reis vóór zich en zegt: „wat ziet het er daar ginder toch treurig uit“, en achter hem staat het silhouet van broeder Jonathan (de Vereenigde Staten van Noord-Amerika) en vraagt: „zal ik de zaken daár maar eens gaan opknappen, zooda ik het reeds op Cuba heb gedaan?“

Wat hebben tekenaar en onderschriftmaker met die prent bedoeld?

Een verwijt aan Van Kol, dat hij de tekortkomingen in ons beheer der koloniën flink bloot legt, waar het te pas komt, maar niet beseft, dat die eigen erkerkenis gevaarlijk kan zijn voor het rustig bezit der steeds drooger wordende melkkoe?

In dit geval zou zulk een persoonlijk op Van Kol gericht verwijt ongegrond zijn, want er zijn er immers nog veel meer, die hun waarschuwend stem doen hooren tegen de vaderlandsche politiek van langzaamheid en bekrompen zuinigheid.

Iets anders moet dan ook de bedoeling zijn. Overtuigd, dat de hefboom „eigenbelang“ het krachtigste werkt op 't Nederlandsch gemoed, hebben zij voor 't eigen volk in beeld willen brengen 't groote internationaal gevaar, dat ons zou dreigen, wanneer wij talmden om te doen, wat ons te doen staat. Anderen zouden ons dan het werk uit de hand nemen.

Is dat het geval, dan werd er een verdienstelijk werk verricht, maar dan verheugt het ons toch, dat niet Braakensiek op 't zelfde denkbeeld kwam en 't met zijn stift vertolkt, want ook buiten Nederland wordt 't geen deze teekent, gezien en gewaardeerd en wij zouden de waarschuwing in beeld, uit ons eigen land voortkomende, minder gepast vinden.

De gansche zoogenaamde beschaafde wereld, immers, doet thans aan internationale koloniale politiek en men kan bijna geen koloniaal blad uit den vreemde meer opnemen, zonder er iets in te vinden over hetgeen Nederland doet of nalaat. Boeken en geschriften, waarin ook over onze koloniën gehandeld wordt, volgen elkander op en, wij weten het reeds genoeg, niet altijd zijn de vreemde schrijvers ons even goed gezind als Challey Bert, die in zijne „Quinzaine Coloniale“ met lof onze decentralisatieplannen ten voorbeeld stelt, of Dr. Alfred Zimmermann, die blijkbaar goed op de hoogte van hetgeen er op koloniaal gebied bij ons omgaat, ons een pluimpje geeft, maar niet genoeg ons volkskarakter kent, om te weten, dat er tusschen de redevoeringen en het doen bij ons nog veel afstand ligt.

Daarom danken wij Orion, dat hij de reeds meer-malen tot Nederland gerichte waarschuwing heeft in plaat gebracht. Voor de lezers van „de Nederlandsche werkman“ zou een kort toelichtend woord bij de plaat echter niet overbodig zijn geweest.

INGEZONDEN.

Veredeling van het Hoenderras op Java. (*)

KRUISING.

V.

Het Inlandsche hoenderras op Java „voldoet in geen enkel opzicht aan matig te stellen eischen“.

„De kippen hebben door slechte voeding en het leven in een voortdurend vuile omgeving alle goede eigenschappen verloren, die zij wellicht in een tijd, die ver achter ons ligt, hebben bezeten en daaraan moet door betere voeding en oordeelkundige kruising een einde gemaakt worden.“

Men beginne dus de kippen, waarmede men de uit Europa geïmporteerde kippen wil kruisen, goed en stevig te voederen, zoodat zij in betrekkelijk korten tijd een geheel ander voorkomen krijgen.

Voorts zuivere men hen zoo goed mogelijk van ongedierte, — waarvan zij in ruime mate voorzien zijn — door het schoonhouden der hokken en het uitwasschen van deze met water, waarin carbol is opgelost, terwijl men den vogels zelve insecten-poeder tusschen de veeren blaast.“

Eerst na afloop van dit verschooningswerkje vange men met de kruising aan door zes inlandsche kippen te brengen onder de leiding van een geïmporteerden haan. Uit de inlandsche kippen kieze men die soort, die eenigszins laag op de pooten is en die men ten onrechte voor Maleiers aanziet. Vermoedelijk is het een kruisingsproduct van inlandsche met vroeger geïmporteerde hoenders. De bouw der bedoelde hennen doet denken aan de dorkings, een uitnemend ras, door engelsche kippenfokkers hoog in eere gehouden en met zorg geteld.

Men kieze liefst tweejarige hennen.

Door kruising kan men bestaande rassen veredelen en ook nieuwe rassen in het leven roepen.

„Maar ook de liefhebber, wien het te doen is om goede leg- of vleeschkippen te verkrijgen, kruist zijn kippen, die in dit opzicht slecht voldoen, met andere, die de bewijzen hebben geleverd, dat ze uitstekende leg- of vleeschkippen zijn.“

Met de deugden worden echter door kruising ook de ondeugden op de nakomelingschap overgebracht. „Onze inlandsche rassen zijn gehard tegen het tropisch klimaat en als voedselzoekers hebben ze, doordat men ze met voedsel geven in het geheel niet heeft verward, hun weergade niet, maar dat is ook al het goeds, dat ik van deze vogels kan zeggen.“

Wanneer men nu voortgaat, de inlandsche kippen onder elkaar te laten telen, dan is daar alleen eenige verbetering in te krijgen, wanneer men de allerbeste exemplaren met elkaar laat paren.

Veel gemakkelijker en met veel meer kans op goede resultaten is het evenwel, de kruising te doen geschieden door middel van hanen en hennen, die juist die eigenschappen in ruime mate bezitten, welke den inlandschen kippen ontbreken.

Een haan, zoodat een hen, kan daartoe dienen, (*) Ontleend aan De Indische Pluimgraaf.

(*) Mits buiten de school of althans buiten den schooltijd.

ADVERTENTIËN.

Te NIJMEGEN bestaat bij eene nette familie, P. G., gelegenheid tot opname van een Indische jongen of jongen en meisje, broer en zuster. Uitmuntende referentiën. Brieven franco, No. 50, adres den Boekhandelaar W. FELLINGA, Nijmegen.

Eene jonge dame

in 't bezit der hoofdacté v/h. Fröbelen, wensch eene familie naar Java te vergezellen en de kinderen aan boord bezig te houden, tegen vergoeding van een gedeelte der reiskosten. Franco brieven Bureau van dit blad Haagpoort 4.

PIANO-ONDERWIJS

(zooel aan eerstbeg. als aan meer gevorderden). CAROLINE HINLOPEN, Riuwstraat 127, Den Haag.

GEVESTIGD:

J. M. KLINKHAMER, Tandarts, L. v. Meerdervoort 132, bij de Van Diemenstraat.

AGUILAR'S

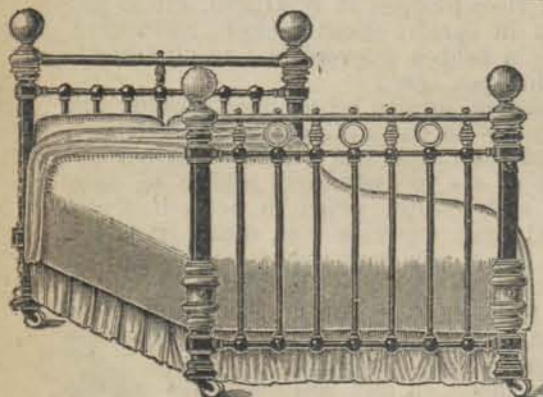
PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN, zijn alom bekend. Hoofdkantoor: Heerengracht 3, Den Haag. Bijkantoor: BATAVIA, B. DE BAS & Co. Succursalen: UTRECHT en LEIDEN. Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië. Interc. Telefoon 264.

A. SCHARENBERG,

Hofleverancier. GROOTSTE KEUZE Thee- en Presenteerbladen, THEESERVIEZEN, Koffiestelletjes, Bouilloirs, enz. enz., enz. 's-Gravenhage, Hoogstraat 15.

Th. A. A. SIMONIS

34 Groenmarkt. DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc. in GROOTE KEUZE, BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

Indië. — St. Nicolaas.

Wij berichten de ontvangst van eene fijne collectie **Luxe-Artikelen en Speelgoederen**, Geschikt voor Indië. Verpakking geschiedt gratis onder garantie van gawe overkomst. Trading Co. Late PERRY & Co., Den Haag, Hoogstraat 6.

C. J. L. VERMEULEN,

's-Gravenhage. — Toussaintkade 11. Speciale afdeling voor moderne en zeer billijke LIJSTEN, MIRA-STANDAARDS en ENCADREMENTEN, in alle genres. Grootte sorteering LIJSTEN, in verschillende maten gereed, voor onmiddellijke aflevering. In de zeer billijke prijzen, is het geheel gereedmaken begrepen. Geopend tot 's avonds negen uur.

Firma H. G. J. L. MEIJNERS.

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor. 's-Gravenhage, Heemskerkstraat 20.

G I D S VOOR

Repatriëerenden, Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij, „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hotels gratis aan de repatriëerenden aangeboden: Hotel des Indes, Batavia. Grand Hotel „Java” „ Hotel „Ort” „ Du Pavillon, Samarang. „ Ketabang-Genteng, Soerabaja. „ Simpang, Soerabaja. Vraag prospectussen voor advertentiën.

L. Boellaard,

oud-leerling van het Amsterdamsche en Leipziger Conservatorium, beveelt zich beleeft aan voor viool, theorie en ensemblelessen etc. Matige conditiën. Zeer goede referentien. Adres REGENTESSELAAN 202.

Eduard Pelger,

MAGAZIJN VAN HEERENHOEDEN Prinsestraat 39, 's-GRAVENHAGE.

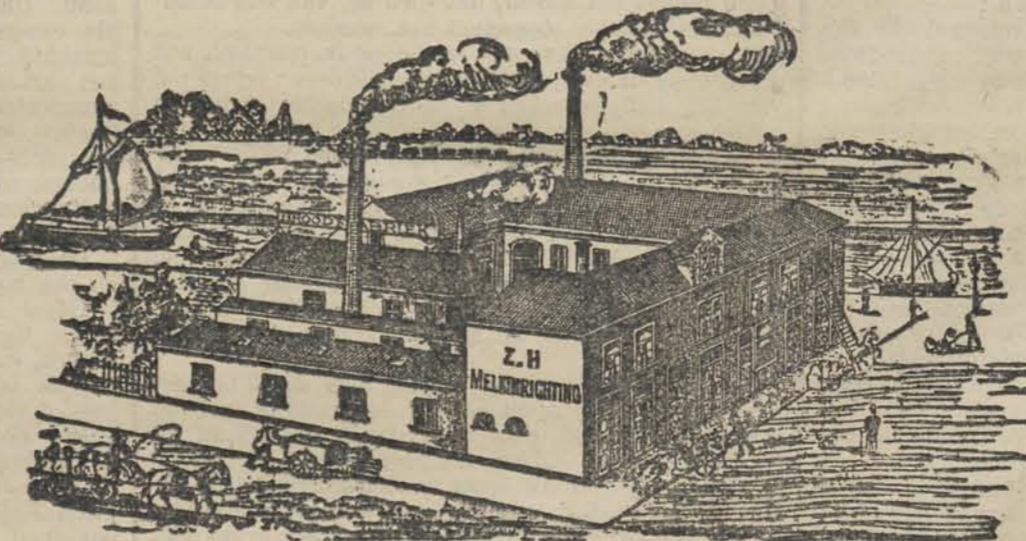
Simplex Rijwielen. Gramophones. Sport-Artikelen. Sport-Kleeding. FRANS ERNST, Buitenhof 1, 's-Hage.

DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag. W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „ B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „ VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

Mode Instituut.

Inrichting voor het Maatknippen en Costuumnaaien. Atelier voor het vervaardigen van Costumes en Mantels. Gez. WEIJERMANS, Hugo de Grootstraat 62.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg. heeft haren snellen bloei te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

Speciaal adres voor Zoet Roggebrood en Bruinbrood.

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

Lambert Waterreus, Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag. TELEPHOON 1447.

Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel. Goela aren, Mie, Soe-oen, Kelan, Kemirie, Kloek, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings, Bombaj's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper. V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertreffbaar).

KOOP NU

Kunstbloemen, en men heeft den geheelen winter een passende SALON- en SERREVERSIERING. Kunstbloemen, prachtig nagebootst, niet te onderscheiden van „levende”, verkrijgbaar in het Bloemenmagazijn van HERMAN VOORHOEVE, Zoutmanstraat, hoek Prins Hendrikplein.

Koopen of verkoopen, huren en verhuren

van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN FALKENBURG en Co.

Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering. DENNENWEG 64, — 's Gravenhage. Toezending Woninggids gratis. Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage. Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN ter beschikking van belangstellenden.

Zaterdag 26 September

GEOPEND het NIEUWE MEUBELMAGAZIJN Piet Heinstraat 67. J. VAN DEN BOSCH.

Wed. E. VAN FOREEST-NIX, WEIMARSTRAAT 37, DEN HAAG. In Verbandstoffen, Verplegings-Artikelen, Drogerijen, Chemicaliën. Verf in Bussen enz. Centraal Drogist WEIMAR.

Vereeniging OOST en WEST. Afdeling 's-Gravenhage.

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, de Perponcherstraat n°. 93.

- Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.
- Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.
- Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice.
- Een bekwame linnennaaster.
- Drie jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.
- Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.
- Een Dame les geven in teekenen en portretschilderen.
- Een geroutineerd boekhouder 5 jaren als zoodanig in een hotel te Parijs werkzaam. Is tevens correspondent in de moderne talen. Uitmuntende referentiën.
- Twee Dames voor pianolessen.
- Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.
- Eene Dame te Leiden voor het maken van uitzetten.
- Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).
- Eene Dame voor Zanglessen.
- Twee gep. of, reeds enige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.
- Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
- Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indië gaan.
- Drie Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
- Twee Dames zoeken plaatsing als Steno-graaf, ook voor les geven.
- Een jonge Dame zoekt een t' huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonduren gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.
- Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
- Eene Juffrouw voor Depôthouderster.
- Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.
- Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
- Een Dame voor administratieve betrekking.
- Drie jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
- Een geg. Conducateur der art. O.-I., met uitstekende aanbevelingen, voor admin. betrekking, toezicht houden in fabriek, concierge, enz.

maar uit den aard der zaak is het beter, een haan voor de veredeling te kiezen, omdat hij gemakkelijker zijn goede eigenschappen op zes à acht kippen kan overbrengen. Veredeling door hanen is dus in elk geval goedkoper.

Wil men zijn inlandsche kippen als *leghoenders* verbeteren, dan schaffe men zich aan een flinken jongen *Leghorn*, *Minorca*, *Andalusier* of *Spaanschen* *Wihang*-haan, liefst uit een bekende hoenderstal, waarvan men weet, dat goede volgers te betrekken zijn. Wil men vleesch-hoenders fokken, dan kiese men fokhanen uit de zware rassen, die uitmunten door het bezit van smakelijk vleesch: de *Wyandotten*, *Brahma's*, *Cochins*, *Langshams*, *Dorkings*, enz.

Gesteld men heeft een *Leghorn*-haan gebezigd en hem 6 inlandsche kippen tot gezelschap gegeven, dan duidt men het eerste kruisingsproduct aan door: *Leghorn-Inlandsche* kip (of haan), dit dier, — half inlandsche kip, half *Leghorn*, zal reeds als legkip beter voldoen, dan de moeder en beter tegen het tropische klimaat bestand zijn, dan de vader.

De toomen, uit de 6 inlandsche kippen geboren, moeten vooreerst uit elkaar gehouden worden en, natuurlijk, zorgvuldig opgefokt.

Zoodra zich geslachtskenmerken voordoen, scheidt men de hanen van de hennen en kiese, zoolwiel uit de eerste als de laatste, de voor de voortteelt meest geschikte exemplaren uit."

Zijn de jonge hoenders volwassen, dan geve men iederen jongen haan zes hennetjes ter bewaking en voor de gezelligheid. Het is waar, het zijn broertjes en zusjes van denzelfden stam, maar dat is bij de voortteeling een aanbeveling, wanneer ten minste noch de hanen, noch de hennen erfelijke gebreken hebben. Zijn het superieure dieren, dan oefent hun bloedverwantschap op de eerste voortteeling geen invloed uit niet alleen, maar de exemplaren, uit de paring van broers en zusters geboren, zullen in vele gevallen hun vader en moeder overtreffen."

Zijn de kuikens, uit deze paring ontstaan, groot geworden, dan brenge men hanen en hennen uit de verschillende toomen bij elkander en begint men dus dan bij het tweede geslacht met wat men noemt *bloed-overschering*. Sommige fokkers denken daaraan pas bij het derde en vierde geslacht en rasheerders fokkers zijn uit gebrek aan mooie exemplaren wel gedwongen, met die bloedoverschering in het geheel geen rekening te houden.

De bloedoverschering speelt een groote rol in de kippenfokkerij en juist door te verzuimen, daarmede rekening te houden, ontstaat een onmogelijk gedemoraliseerd kippenras, zoals het inlandsche.

Bij het bezit van twee toomen kippen met hanen van één soort is men dus voor jaren geborgen; wanneer men maar één toom heeft, moet men zich na een paar jaar een nieuwen haan of een paar nieuwe hennen aanschaffen. Het eerste is beter dan het laatste.

Zoo blijft men een paar doorfokken, steeds uitkiezende de beste exemplaren, die in allerlei opzichten, in vorm, houding, kleur, teekening, kam, oorlellen, enz. enz. overeenkomen, en zoodra men eindelijk jonge hoenders heeft gefokt, die in alle opzichten op de ouders gelijk en zelf afstammelingen in het leven roepen, volkomen aan hen gelijk, kan men zeggen, dat het doel is bereikt en een inlandsch kippenras is gecreeerd, dat of als legkip, of als vleeschkip zelfs hem, die in dit opzicht niet spoedig is te vooeden, in alle opzichten tevreden stelt."

Boven hebben wij voor de kruising slechts één *Leghorn*-haan van zuiver ras gebezigd; overigens lieten wij basterd-hanen en -hennen met elkaar paren.

Betere resultaten krijgt men natuurlijk, wanneer men telkens een anderen *Leghorn*-haan van zuiver ras bezigt. Die resultaten zijn dan n.l. als volgt:

product der 1e kruising	Leghorn, 1/2 Inlandsch.
" 2e "	1/2 Leghorn, 1/4 Inlandsch.
" 3e "	1/4 Leghorn, 1/4 Inlandsch.
" 4e "	1/4 Leghorn, 1/8 Inlandsch.
" 5e "	1/8 Leghorn, 1/8 Inlandsch.
" 6e "	1/8 Leghorn, 1/8 Inlandsch.
" 7e "	1/8 Leghorn, 1/8 Inlandsch.
" 8e "	1/8 Leghorn, 1/8 Inlandsch.

"Algemeen wordt aangenomen, dat na 7 à 8 kruisingen, een constant ras is verkregen, dat alle eigenschappen bezit van het vreemde ras, waarmede men kruiste en dat bovendien volkomen tegen het klimaat bestand is."

ERIK.

Van vreemde Koloniën.

Indo-China.

De gouverneur-generaal van Indo-China, Beau hield den 28en Augustus 11. bij gelegenheid der opening van de gewone zitting van den Hoogen Raad dier kolonie een belangwekkende rede, waaraan wij ontrent de volgende punten het een en ander ontleenen:

Daling van den zilverkoers. De piaster, die in het begin van 1902 nog eene waarde had van 2 fr. 40, daalde in den loop van dat jaar tot eene waarde van 2 franken en bleef op die hoogte geruime tijd staan. Wat dat voor de financiën der kolonie zeggen wil, valt te begrijpen, zoo men in het oog houdt dat twee derden der uitgaven in franken moeten worden betaald, terwijl de ontvangsten in piasters geschieden, welke voor de begroting van 1902 geacht worden eene waarde te bezitten van 2 fr. 40. Neemt men nu nog in aanmerking, dat op de zooveel genoemde begroting de ontvangsten wat al te ruim berekend werden, onder de middelen bronnen opgenomen waren, die eerst in 1903 begonnen te vloeien, dan zal men begrijpen, dat het evenwicht van bedoeld budget ernstig werd bedreigd, evenals zulks het geval was met het budget over het loopend jaar, waarbij eene piasterwaarde ad 2 fr. 20 was aangenomen. In de maand December van het vorige jaar was de toestand van dien aard, dat het noodig scheen de begroting te herzien, die eerst twee maanden te voren was vastgesteld. Eene, daartoe ingestelde commissie stelde voor, de geheele begroting in franken om te zetten en daartoe ook de tarieven der te heffen rechten in franken vast te stellen, met bepaling evenwel dat met de inning in piasters zou worden voortgegaan. Dit voorstel vond, om verschillende redenen, waaronder ook die, dat eene, met de fluctuatien der zilverwaarde samengaande verhooging of verlaging der te heffen rechten een gevoel van onzekerheid onder de inlandsche bevolking zouden te weeg brengen, weinig bijval. Men gaf de voorkeur aan bezuinigen op de algemeene uitgaven, om het bedrag daarvan onder het hoofd: Subsidie aan de lokale budgetten (van Cochinchina, Kambojia, Laos, Annam en Tongkin, die er al even slecht voor schenen te staan als de algemeene

begroting voor de geheele kolonie) en wisselverlies op de algemeene begroting.

De toestand is in den loop van dit jaar aanmerkelijk verbeterd, nadat reeds in de tweede helft van het vorige jaar de vermeerde ontvangsten het financieel evenwicht niet alieen hadden hersteld, maar zelfs een overschot van ruim 900.000 piasters ten gevolge hadden.

De piaster heeft thans eene waarde van 2 fr. 30 bereikt, zoodat alle vrees voor verbreking van het evenwicht, ook tengevolge van den gunstigen stand der perceptien, geweken is.

Opiumregie. Dit middel bracht over het, den 30en Juni 11. geëindigde halfjaar, 342.001 piasters meer op dan geraamd was, terwijl over het tweede halfjaar nog betere resultaten worden verwacht. Te rekenen van den 1n Juni 11. zijn de verkoopprijzen met 20 pCt. verhoogd, wegens de hoogere prijzen, die bij den inkoop zoolwiel in Yoenan als in Engelsch-Indië werden bedongen, als ook tengevolge van de nog steeds geringere waarde van den piaster. In Cochinchina en Kambojia is gebroken met het stelsel dat koopers van regie-opium verplicht waren, het residu in te leveren en tot waarborg diervoor een zekere som te storten, een stelsel, dat tot ontevredenheid en vele moeilijkheden aanleiding gaf. Er rest nog een poging te doen om de qualiteit van het heulspat te verbeteren, hetgeen kan worden verkregen door het langer op te leggen vóór de uitgifte. Zoolwiel om deze reden als ter vermindering van onkosten, ten gevolge van hoogere verkoopprijzen, is het noodig minstens voor één jaar van dit artikel in voorraad te hebben. Om dien voorraad op te slaan zal een voorschot door het reservefonds der kolonie moeten worden verleend.

Zoutmonopolie. De versterking van zout aan de depôts laat nog te wenschen over. In enkele streken moet het dikwijls voorkomen, dat er geen zout te krijgen is. De opbrengsten uit dit middel zijn steeds stijgende en bedroegen voor het eerste halfjaar 1903 483.701 piasters meer dan in 't gelijknamig tijdvak van 1902.

Alcoholregie. Dit middel beantwoordt nog niet aan de verwachtingen. Men is doende een sluiting der flesschen te vinden, waardoor fraude zal zijn uitgesloten.

Begrotingen voor 1904. Algemeene: Uitgaven en inkomsten 32.295.000 piasters à 2 franken. Locale: Cochinchina: 5.141.804 piasters; Kambojia: 2.587.229 piasters; Laos: 883.669 piasters; Annam: 2.472.175 piasters; Tongkin: 5.103.000 piasters. Opmerkingen: De locale rekeningen sloten voor Cochinchina, Laos en Tongkin met een deficit. Voorgesteld wordt om, met het oog op den minder bevredigenden staat der financiën van Cochinchina het aandeel dezer provincie in de onkosten der bezetting van Laos in 1894 en 1895 ad 304.814 piasters voor algemeene rekening te nemen.

Reservefondsen. Voor de kolonie zoolwiel als voor de onderdeelen is het aanleggen van reservefondsen voorgeschreven, tot een maximum van respectievelijk 25, 7, 5 en 5 miljoen en 600.000 franken voor de kolonie in haar geheel, Cochinchina, Tongkin, Annam, Kambojia en Laos. Aanwezig: Na vereffening der rekeningen over 't afgelopen jaar zullen de aanwezige reservefondsen bedragen: 15,5 miljoen franken voor de kolonie als geheel, 3.600.000 voor Kambojia, 1.800.000 voor Annam en 225.000 voor Tongkin. Doel dezer reservefondsen was bij de instelling en is ook nu nog om, bij het aangaan van geldleeningen voor de uitvoering van groote openbare werken, den geldschietters meerderen waarborg te verleen dan de financieele toestand der kolonie uiteraard reeds biedt.

Maatregelen tegen fraudes en smokkelhandel. De heer Beau verklaarde, bij zijne komst in de kolonie, te zijn getroffen door den omvang, dien fraudes en smokkelhandel er hadden genomen. Ten einde daar een einde aan te maken vaardigde hij de, in dit blad reeds geciteerde instructiën van den 23sten Januari 11. uit, waardoor de, zoo noodige samenwerking tusschen bestuursambtenaren en het personeel der regiën en van de douanen werd verkregen. Voor het volgend jaar is nu bovendien een bedrag van 197.000 piasters uitgetrokken ter completering en vernieuwing van de flotielje voor den dienst ter zee zoolwiel als voor dien langs de rivieren.

Landbouw. Indo-China moet het vóór alles van den landbouw hebben. Op de locale budgetten voor Cochinchina, Kambojia, Annam en Tongkin rust de taak om in de onderdeelen der kolonie den landbouw aan te moedigen. Het is den heer Beau opgevallen dat van het totaal der, in 1902 voor dat doel op de verschillende begrotingen uitgetrokken bedragen ad 431.774 piasters, slechts een som van 31905 piasters voor werken en proeven werd besteed, die den landbouw rechtstreeks betreffen. In 't van circulaire van den 2den Mei 11. vestigde de gouverneur-generaal de aandacht van den luitenant-gouverneur van Cochinchina en der residenten, bestuurshoofden in de andere gewesten op deze quaestie. Het komt hem raadzaam voor om een algemeen plan voor de geheele kolonie te laten bestudeeren, dat dan in de verschillende gewesten in zijne onderdeelen kan worden uitgewerkt. In Cochinchina worden sedert drie jaren reeds proeven genomen met betrekking tot de uitwerking der phosphaten op de rijstcultuur; Kambojia zou zijn geld kunnen besteden aan proefnemingen voor de katiencultuur; Annam zijne aandacht wijden aan suikerriet en tabak en Tongkin aan thee, rameh en jute.

Spreker is voornemens het vraagstuk te laten bestudeeren hoe van de bestaande proeffuinen modelhoeven zouden kunnen worden gemaakt, waar jongelieden, die hun kapitalen in koloniale landbouwondernemingen rentegevend wenschen te maken, voor het leven en den landbouw in de tropen kunnen worden opgeleid.

De quaestie der waterverdeling is een der voornaamste vraagstukken voor den landbouw. Hier geldt het terreinen droog te leggen, daár de irrigatie te bevorderen. In Cochinchina liggen nog groote uitgestrekte gronden braak, die door te droog te leggen, voor den landbouw geschikt kunnen worden.

In Tongkin heeft men dusdoende reeds groote terreinen voor den landbouw gewonnen. Met de irrigatie is het nog vrij treurig gesteld. Eene, van particuliere zijde ingestelde poging faalde, terwijl eene, in 1901 te Parijs, met het doel om bevoeiingswerken aan te leggen voor de districten Hanoi, Bac-Ninh en Hoeng Yen opgerichte maatschappij nu nog aan het onderhandelen is, om voordeeliger voorwaarden te bedingen. Een begin van uitvoering werd gegeven aan het leggen van een dam in de Song Thuong, waardoor een uitgestrekte van 6000 hectaren in de vlakten van Kep en Voi regelmatig zal kunnen worden bevoeid. Met het oog op de wenschelijkheid van het bestaan van een algemeen irrigatie-plan voor de kolonie wordt op de begroting van het volgend jaar een post van 50000 piasters uitgetrokken, tot bestrijding der kosten eener technische commissie, aan wier hoofd een ingenieur zal worden geplaatst, te kiezen onder hen, die in dit opzicht in andere landen ervaring hebben opgedaan.

De landbouw in Indo-China heeft, niettegenstaande in sommige gedeelten overbevolking valt te constateeren, te lijden van gebrek aan werkrachten, terwijl toch de kolonie bovendien nog onmiddellijk paalt

aan het groote chinesche reservoir van werkrachten. Door allerlei bepalingen wordt evenwel de immigratie van Chinezen tegengegaan, welke bepalingen echter niet voor alle gewesten dezelfde zijn. De meest draconische vindt men in Cochinchina, waar een chinesche koelie, die gemiddeld niet meer dan 15 piasters 's maands verdient, omstreeks 12 tot 15,5 piasters aan rechten, opcenten enz. moet betalen, om in het land te worden toegelaten. In de andere gewesten wordt van de aziatische vreemdelingen niet zoolveel voor hunne toelating geëischt, maar zijn zij bij eventueele verplaatsing aan kostbare en hinderlijke formaliteiten onderworpen. De heer Beau wenscht, dat de hoofdelijke belasting voor chinesche arbeiders-immigranten aanmerkelijk wordt verminderd en is tevens voornemens om stukken gronds, ter grootte van 5 hectaren aan chinesche arbeiders in concessie uit te geven in nog onbebouwde streken in Annam, Kambojia en Laos. Hiertegen bestaat te minder bezwaar, door de waarschijnlijkheid eener fusie tusschen de immigranten en de hun na verwante inboorlingen der kolonie. In Kambojia ziet men b. v. reeds dat kinderen, gesproken uit huwelijken tusschen Chinezen en vrouwen van Kambojia, Kambojanen worden, die de zeden en gewoonten van het land aannemen.

In Annam zou de chinesche immigratie niet noodig wezen voor het in cultuur brengen van woeste gronden, indien de bewoners der overbevolkte rivierdelta's er toe konden besluiten om daartoe de noodige werkrachten te leveren en zich blijvend elders in het land te vestigen. De Annamiet ziet er tegen op om zich van zijn dorp te verwijderen en heeft men er hem eindelijk toe weten te bewegen, dan voelt hij er zich toch weder toe aangetrokken ter bijwoning van de talrijke familie- en dorpsceremoniën. Daarbij schijnt hij niet in staat de waarde eener verplichting in te zien. Met evenveel gemak als hij, eenmaal besloten, om elders een kijkje te nemen, een contract aangaat verbreekt hij dit ook weder om de netigste redenen.

Dit is één factor, die de ontwikkeling van den europeischen landbouw heeft in den weg gestaan, maar men zou verkeerd doen den minder bevredigenden toestand van dien landbouw uitsluitend daaraan toe te schrijven. Een oorzaak moet gezocht worden in de wijze, waarop hij in het leven werd geeroepen. In Tongkin b. v. werden concessiën van 10 tot 20000 hectaren uitgegeven en nu nog wordt een bezitting van auzend hectaren tot de zeer middelmatige gerekend. Concessionarissen bezaten niet de noodige middelen en praktische kennis van den landbouw om dergelijke uitgestretheden in cultuur te brengen. Na de eerste proeven en de eerste installatie waren ook hun fondsen veelal uitgeput, terwijl hun gebrek aan landbouwondervinding hen dwong de geheele leiding van zaken aan een inboorling, dien zij aan zich hadden weten te verhandelen, over te laten.

Sedert zijn de tijden veranderd. De ondernemers hebben de vereischte ondervinding opgedaan, den inboorling en zijn taal beter leeren kennen, en de kapitalen zijn nu losgekomen. Thans ontbreken evenwel de werkrachten, en waar zich die laten vinden, komen herhaaldelijk moeilijkheden met de inlandsche arbeiders voor, die al zeer spoedig gebruik hebben weten te maken van de bestaande rechtstoestanden, om, onbekommerd om eigen plichten, de hun verleende rechten hoog te houden. Het is noodig geworden om een reglementeering van den arbeid in het leven te roepen, waartoe een ontwerp aan den Hoogen Raad ter goedkeuring werd voorgelegd.

Het doel van het ontwerp is arbeider en werkgever beiden te beschermen, en in het bijzonder om aan laatstgenoemde meerdere zekerheid te verschaffen tegen kwade praktijken der inlandsche werklieden, die herhaaldelijk na genoten voorschot en met te geldmaking ten eigen bate van hun toevertrouwd ploegvee het gesloten contract eigenmachtig verbraken. Zoo wordt het feit, dat een contract-arbeider meer dan vijf dagen van het werk wegblijft, als overtreding bestraft; duurt de afwezigheid langer dan vijftien dagen, dan wordt de man als landlooper gestraft, terwijl medeneming van het genoten voorschot als misbruik van vertrouwen wordt aangemerkt, ten opzichte van dengene, die zonder te hebben voldaan aan de voorwaarden, waaronder het voorschot werd verleend, zich eigendunkelijk van het werk verwijdt. Ook tegen den europeischen werkgever worden straffen bedreigd wegens niet-nakoming zijner verplichtingen. Bij de strafbepaling werd evenwel in acht genomen, dat een, door den rechter uitgesproken straf voor den Europeaan veelal verreikende en somwijlen onherstelbare gevolgen na zich sleept, terwijl de inlander slechts de onmiddellijke gevolgen van het geslagen vonnis, de straf, heeft te dragen, zonder meer.

Inlandsche ambtenaren en inlandsch-onderwijs. In 1902 zijn hoogere betrekkingen bij den dienst der openbare werken en bij die der douanes en regiën voor inlanders opgesteld. Maar, zoo de medewerking der inboorlingen nuttig is voor den dienst ten behoeve der verschillende afdelingen van bestuur, zij is onmisbaar voor het bestuur zelf van het land. Deze waarheid is ongelukkig niet altijd begrepen, sprak de heer Beau, die daarna op het voorbeeld van Cochinchina wees, waar de functiën van notabelen door ernstige lieden als een soort servituum worden aangemerkt en aanvaard, daar men verzuimd had de gemeentelijke instellingen, waaraan de notabelen hun prestige hadden te danken, te handhaven. Zonder prestige, zonder autoriteit en zonder middelen om zich te doen gehoorzamen, is de positie der notabelen in Cochinchina dan ook weinig bejufwaardig geworden.

Met instandhouding zoolveel mogelijk van hetgeen een eeuwenoude beschaving in dit opzicht heeft geschapen en bewaard, wenscht de heer Beau zich de medewerking der inboorlingen bij het bestuur te verzekeren, door oordeelkundig onderwijs en verbetering der positie en vooruitzichten en dus ook van het gehalte der inlandsche ambtenaren.

Bij dit onderwijs behoort ook te worden gelet op verbreiding der franche taal en van de franche denkbeelden, waartoe in de eerste plaats de groote categorie van jongelieden in aanmerking komt, die zich toeleggen op het examen voor het mandarienaat aan instellingen als het college van Quoc-Hoc te Hué. Naast deze instellingen moeten dan andere verrijzen voor de opleiding der toekomstige inlandsche onderwijzers, ambtenaren bij den dienst der openbare werken, van het kadaster, van de post- en telegrafie, van den geneeskundigen dienst, enz. In Indo-China treft men reeds enkele van de hierbedoelde scholen aan, zoolwiel de school voor geneeskunde te Hanoi, waar geen geneesheeren moeten worden opgeleid, maar vaccinateurs, assistenten en ziekenverplegers. Men is in de districten Bienhoa en Thudaumot doende om inlandsche ambachtsscholen op te richten, hetgeen uitgaat van de gewestelijke besturen aldaar.

Wij zouden gaarne nog meer aan de uiterst belangwekkende rede van den heer Beau willen ontleenen, doch moeten ons tot deze enkele grepen bepalen, om de overtuiging te vestigen, dat het bestuur van Indo-China aan goede handen is toevertrouwd. Belangwekkend is die rede vooral, omdat de heer Beau niet aarzelt om, waar het te pas komt, de door het fransch bestuur begane fouten te erkennen en onder de oogen te zien — een eerste voorwaarde om ze in den verloop te vermijden.

Boekaankondiging.

Bij de firma Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage verscheen, van den aan den lezer van ons Blad welbekenden heer J. A. Loeber Jr., het voor alle in Nederland Oost-Indië belangstellenden zeker bijzonder aantrekkelijk werk:

"Timoreesch Sniwerk en Ornament."

— Bijdrage tot de Indonesische Kunstgeschiedenis. —
Het wordt door het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië uitgegeven. Waaronder werd het niet in de geregeld uitkomende "Bijdragen" van dit Wetenschappelijk Genootschap opgenomen?

Wij zijn hierover echter volstrekt niet rouwig, want het boek heeft daardoor een zeer smaakvol aanzien kunnen krijgen en is ook binnen het bereik gekomen van de niet-leden van het Instituut, voor den waarlijk niet te hoogen prijs van f 2.—, in aanmerking genomen de van liefde en ernstigen arbeid getuigenden, onderhoudend geschreven tekst van 80 blz. royal octavo, bij de 192 fraaie illustraties, naar teekeningen van den schrijver.

Zeer is het dan ook te hopen, dat het in veler handen zal komen, want zoolwiel de schrijver terecht in zijn inleiding zegt:

"Dit Timorwerk heeft het armoedig lot gedeeld, dat zoolveel schoons in onzen Indischen Archipel ten deel is gevallen en nog steeds verdwaart. Het is schromelijk vergeten, als de superbe weefsel van Roti en Oost-Soemba, de ingenieuse vlechtwerken en elegante bamboe-ornamenten der Dajaks, de frisch-kleurige mandjes van Zuid-Celebes, het mooie metaalwerk van de Bataks, de meesterlijke plastiek der Balineezen, de typische foejadoeken van Halmahera, om slechts eenige voorbeelden te noemen."

Naamlijst van leden, toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West” in de maanden Augustus en September.

Heer J. W. A. Seijler	Amsterdam	f 1.50 lid
" Berth. Cohen	"	2.50 "
" Baginda Djamaledin	"	1.50 "
Mevr. B. G. Nieuwenhuys-van Eerden	Apeldoorn	1.50 "
Mej. A. v. Wulfften Palthe	Arnhem	1.50 "
" H. v. Wulfften Palthe	"	1.50 "
Heer Sech Said bin Abdulla, Baaddila	Banda	5.— don.
Dames Wins	Brussel	2.50 lid
Mevr. H. C. Gouwe-Steol	Bergen op Zoom	1.50 "
Heer M. B. Hoogeveen	Enschede	1.50 "
" R. Z. Dannenberg	's-Gravenhage	2.50 "
" P. N. Jielof	"	2.— "
" D. van Geuns	"	1.50 "
" H. A. M. Mertens	"	1.50 "
" W. J. F. de Rijk	"	1.50 "
Mej. M. Tonnet	"	1.50 "
Dr. Henriëtte Schagen van Soelen	"	2.50 "
Mevr. de Weduwe Wiercx geb. Brouwer	"	1.50 "
Mevr. de Wed. Lantinga geb. Goussot van Heel	"	1.50 "
Heer A. S. Hoitsema	Groningen	3.— "
Mej. C. M. B. Dixon	Hilversum	2.— "
Heer Dr. Alexander Kaiser	Karlsbad	2.50 "
Mevr. H. G. Kaiser	Leiden	1.50 "
Heer d'Aumeri	"	1.50 "
" Is. B. Cohen	Medan	3.— "
Grand Hotel du Soleil	Nijmegen	1.50 "
Notaris W. A. Offerhaus	Nieuwolda (Gron.)	2.50 "
Mr. C. F. Schoch	Paramaribo	3.— "
Heer R. Akkerman	Steenwijk	1.50 "

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. October 1903.

W. G. Leembruggen: Een paar woorden over de wenschelijkheid de qualiteit der Java-koffie in stand te houden, zoo mogelijk te verbeteren. — J. E. de Meyier: De verlegging van de monding der Solo-rivier. — Mr. K. van Hinloopen Labberton: De Indische landbouwconcessie (vervolg). — H. N. Kiliaan: Verklaring van Javaansche Sloka's. — De nationale congressen in Britsch-Indië. I. — Varia: De eed in Midden-Celebes. — Overeenkomsten met de landschappen der Sangi- en Talauer-eilanden. — Fak-Fak (met plaat). — Maandel. Revue van brochures, enz. — Koloniale literatuur: Sabangbaai op het eiland Poeloe-Weh. — Zijn wij in staat Oost-Indië te verdedigen, enz. — Wetenschap en industrie: Het verkeer door het Suez-kanaal. — Oude proeven met zijde teelt in Ned.-Indië. — Ani-ani of sikkel. — W. C. M.: Maandelijksche bibliographie voor Oost- en West-Indië. — Financieel overzicht.

Onze Eeuw. October 1903.

E. B. Kielstra: Pauperisme in Indië.

De Gids. October 1903.

Prof. F. A. F. C. Went: Exploratie van de binnenlanden van Suriname.

De Indische Mercur. 6 October 1903. no. 40.

G. P. G. Harloff: Eene beschouwing over de particuliere koffiecultuur op Java (slot). — De munthervingen in Azië. Britsch-Indië, Straits Settlements, Siam en de Philippijnen. — Dr. C. L. v. d. Burg: Het gebruik van alcohol. — Bureau voor handelsinlichtingen. — C. S.: Indische en Ceylonsche thee-exporten naar Rusland. — P. van der Wielen: Koloniaal Museum te Haarlem. — Indrukken uit Amerika, XI, Ann Arbor. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	9 Oct.	23 Oct.	11.30 'sav.
Rotterdam, Lloyd,	16 Oct.	30 "	11.30 'sav.
Genoa, Nederland,	20 "	"	9.15 'sav.
(Supplettoire verzending den dag volgende op den aangegeven mailtag te 5,5 's morgens.)			
Marseille, Lloyd,	13 Oct.	27 Oct.	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	17 Oct.	31 "	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	9 Oct.	23 Oct.	1.—mid.
Napels, Duits. dienst,	12 "	26 "	9.45 'sav.
Via Marseille: Supplettoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven mailtag te 7.45 vm.			
Via Napels: Supplettoire verzending den dag, volgende op den aangegeven mailtag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.			
MAIL SURINAME.			
St. Nazaire, Fr.,	8 Oct.	8 Nov.	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	14 "	28 Oct.	11.30 'sav.
Southampton, Eng.,	13 Oct.	27 Oct.	11.30 'sav.
MAIL CURAÇAO.			
Via Genoa den 2n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 'sav. via Southampton en Queenstown en New-York.			

ADVERTENTIE.

P. Happel Jr.
 CUISINIER.
 v. Kinsbergenstraat 85d,
 DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
 Koude en warme Schotels.

Th. A. A. SIMONIS
 34 GROENMARKT,
 over de Prinsstraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken
 volgens Prof. Flügge.
 STOOMDESINFECTIE
 EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
 Machinale Stoomzuivering
 van Bedveeren.
 Wasschen, opmaken en
 repareren van beddegoed.

Corsmit Brosseis & Co.
 Meubelfabriekant
 DEN HAAG.

Compleete Meubilering,
 benevens verhuur van Meubilair.
 Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
 » Bovenhuis » » 20.—
 » geheel huis » » 40.—
 Bijzondere conditiën voor reparatieërenden.
18, WAGENSTRAAT 18.

En gros. En détail.

Hoofd-Depôt
 (voor 's-Gravenhage)
 van af
15 October 1884
 van het **ECHTE**
 Prof. Dr. G. Jaeger's
**NORMAAL-
 ONDERGOED,**
 voor Heeren, Dames en
 Kinderen,
 in Winter- en Zomer-
 qualiteit,
 uit de Fabriek der
 Heeren
Wilh. Bengel Söhne,
Stuttgart,
 tot de laagste prijzen

A. Vahle & Co.
 DEN HAAG, Hoogstraat No. 14
 — Telefoon 1218 —
 ROTTERDAM, Hoogstraat 340.
 — Telefoon 2987. —

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZON,
 Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
 La Haye.
 Maison recommandée
 pour costumes „Genre Tailleur”
 pour Dames.

AMBALOHOUT.
 Van dit zoo fraaie meubelhout van
 Bangka, zijn uit de hand **TE KOOP:**
 Prachtige Kasten,
 Ronde Tafels,
 Een Tafel met Inlegbladen,
 Kleine Tafels, enz. enz.
 Te zien en te bevragen:
Paul Krugerlaan No. 70
 iederen DONDERDAG, ZATERDAG
 en DINSDAG van 11 tot 2 ure.

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
 Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

Nederlandsch Wapenmagazijn
 voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
 's GRAVENHAGE, Spui 12.
 Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

INSTITUUT voor
Tandheelkunde en Tandtechniek
 J. DUVAL, Tandarts. JULIUS LOHAN, Tandtechniker.
 Oranjeplein 91. — Den Haag. — Oranjeplein 91.
 Telefoonnummer 1086.

MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELEN.
 Meubilering. Stoffeering. Decoratiën.
H. P. MEIJS,
 Reinkenstraat 25, Den Haag.
 GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.

F. H. BOTHE,
 21, Veenestraat -- Den Haag.
 SPECIALITEIT IN
 GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
 Nouveaute's voor elk seizoen.
 STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKEPRIJZEN.

Chaussures Françaises et Americaines
A. Kogels & Zoon,
 56. Prinsestraat 56. — 's-Gravenhage,
 Steeds voorhanden
Heeren- en Damesschoeisel,
 SPECIAAL VOOR INDIË.

van Soest en van der Weijde.
 Lange Voorhout 23. — Den Haag.
 Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het
 Buitenland, incasseren coupons en dividenden, belasten zich met
 renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden
 op prolongatie en à deposito.
 Met 1 dag opzegging . . . . . 3 pet.
 Voor 1 maand . . . . . 3 1/4 „
 „ 3 maanden . . . . . 3 1/2 „
Verstreken REISCREDIETBRIEVEN.

SIEGEL-PIANINO.
 „Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandse autoriteiten, Musici en Technici.”
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van
 Muziek-Instrumenten,
 voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

OOST en WEST.
 RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.
 Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.
 Des Zondags van 12 tot 7 ure n.m.
 Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
 Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één
 sambal (plat du jour) f 0.80.
 Diné f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

STAAT
 voor aanvraag van **VERLOFSTRACTEMENT**
 VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
 Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
Prijs 2 1/2 cent.

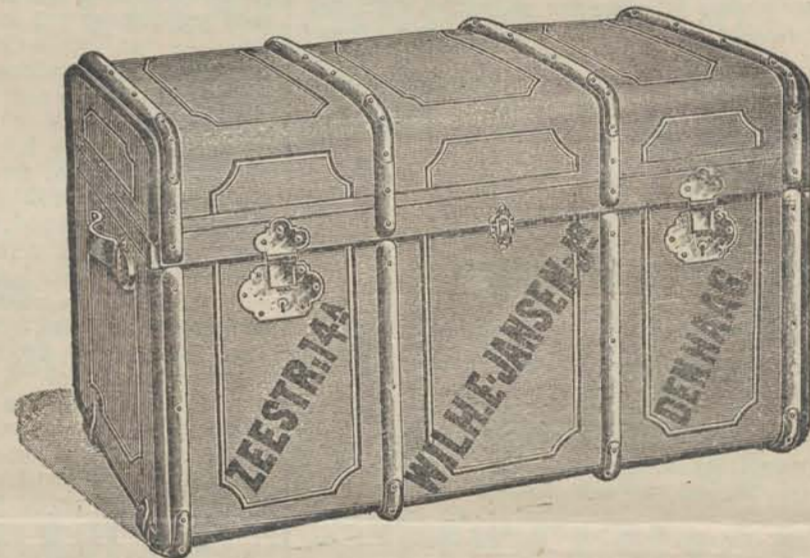
C. HOYNG,
 Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,
 speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

VERMEULEN's Fotografisch Atelier,
 Toussaintkade 11, 's-Gravenhage,
 is de meest gunstig bekende inrichting
 VOOR
Moderne Fotografie.
 Vluggen en artistieke afwerking.
 Zéér billijke prijzen.

In het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn
DE KATOENBAAL
 NOORDEINDE 15-17A
 vindt men eene zeer groote sortering van vele DAMESARTIKELEN
 voor Huishouding, Kleeding enz.
Dr. LAHMANN'S onderkleeding.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
 in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
Lawoe	17 Oct.	29 Oct.	3 Nov.	23 Nov.	25 Nov.
Ardjoeno	31 „	12 Nov.	17 „	7 Dec.	9 Dec.
Goentoe *	14 Nov	26 „	1 Dec.	21 „	23 „
				1904	1904
Merapi	28 „	10 Dec.	15 „	4 Jan.	6 Jan.
Gedé	12 Dec.	24 „	29 „	18 „	20 „
		1904	1904		
Ongaran	26 „	7 Jan.	12 Jan.	1 Febr.	3 Febr.
	1904				
Sindoro *	9 Jan.	21 „	26 „	25 „	27 „
Salak	23 „	4 Febr.	9 Febr.	29 „	2 Maart.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**
 De Agenten: **Eijkensluysters & Tromp, Anna Paulownastraat 1d, 's-Hage.**

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.
 Fabriceren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
 Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
 Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
 CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.
 WONDEROLIE-PASTILLES }
 INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHIE AANVOER.
LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGERINGEN.
 Zie aanbevelingen Nederl. Rode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg,
 Dr. Lingbeck, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.
 Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
 Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.

Abonneert U op de
Bintang Hindia.
 Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
 Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
 Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.
 DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
 De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”,
 HAAGPOORT 4.
 Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!